

Адыгэ Голос адыга макь

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Адыгэ Республикэм хэгъэгу клоц лфхэмкӀэ и Министерствэ иколлегие игъэкӀотыгъэ зэхэсыгъо тыгъуасэ илагъ. КъулыкӀум блэкӀыгъэ илэсым лфхэу ышлагъэм изэфэхьысыжыын ыкӀи кыхьэгъэ 2015-рэ илэсым пшъэрылъыкӀэу зыфигъэуцужыкӀхэрэм ар афэгъэхьыгъагъ.

Зэхэсыгъом илофшӀэн хэлэжыагъэх Адыгэ Республикэм и Лышхьэу ТхьакӀушыне Аслъан, АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Владимир Нарожнэр, федеральнэ инспектор шхьалэу Лылуужу Адам, республикэм и Апшъэрэ Хыкум итхьаматэу Трэхъо Аслъан, АР-м ипрокурор шхьалэу Василий Пословскэр, УФ-м щынэгъончъэнымкӀэ ифедеральнэ къулыкӀу и Гъэорышланлэу Адыгеим щылэм ипашуэ Олег Селезневыр, УФ-м и Следственнэ комитет рес-

хьэрэр нахъ макӀэ шлыгъэным лф адэзышлэрэ хэбзэухъумэкӀо къулыкӀухэм гушӀлэ дэхабэ афепӀоныр атефэ, — кылуагъ ТхьакӀушыне Аслъан. — Экономикэ бзэджэшлагъэ зехьагъэхэр кыхэгъэщыгъэнхэм, ахэм атефэрэ пшъэдэкӀыжыыр ягъэхьыгъэным

НЕПЭ КЪЫХЭТЫУТЫХЭРЭМ АЩЫЩХЭР:

Я 2-рэ нэклубгъор
Къэбар зэфэшхьафхэр.

Я 5-рэ нэклубгъор
Урысыем истудентхэм я Мафэ фэгъэхьыгъэ тхыгъэхэр.

Я 6-рэ нэклубгъор
Лъэпкъ культурэм ылъансэ игъэуцун апэрэ лъэбэкӀухэр езыхьышӀыгъэ
Цъй Ибрахьимэ кызыхьыгъэр илэси
125-рэ зэрэхьыгъэм фэгъэхьыгъэ тхыгъэм иапэрэ нычыгъу.

ЗэфэхьысыжыкӀхэм пшъэрылъыкӀэхэр къагъэнэфагъэх

публикэмкӀэ иследственнэ гъэорышланлэу ипашэ ипшъэрылъхэр зыгъэцӀкӀэрэ Альберт Абрамян, полицием икъулыкӀушӀэхэр, нэмыкӀхэри.

лофтхьабзэм АР-м и Лышхь-

полицием илофышӀэхэм аналэ тырагъэтыгъ. Мы лъэныкъомкӀэ хэбзэгъэуцугъэр зыкуагъэхэм блэкӀыгъэ илэсым зэрарэу къахьыгъэр сомэ миллион 342-рэ хъугъэ, ащ щыцъу сомэ

нэгъончъэным ялофыгъохэм хэбзэухъумэкӀо къулыкӀухэм аналэ тырагъэтын фае.

Францием кышхьагъэкӀырэ журналым кыхьэгъэ сурэтхэу кӀэнэкӀалъэ зыхэлъхэу ислъам

ухъумэкӀо къулыкӀухэм ялофшӀэн зэрэзэхашӀэрэм бэ елытыгъэштӀэу ТхьакӀушыне Аслъан кылуагъ.

Полицием икъулыкӀушӀэхэу блэкӀыгъэ илэсым чанэу лф зышлагъэхэм ащыщхэм АР-м и Лышхьэу ирээзэныгъэ тхылхэр коллегием изэхэсыгъо щаратыжыгъэх.

2014-рэ илэсым министерствэм ышлагъэм изэфэхьысыжыкӀхэм, пшъэрылъыкӀэу зыфигъэуцужыкӀхэрэм къатегушылагъ Александр Речицкэр. Ащ кызыриуагъэмкӀэ, блэкӀыгъэ илэсым республикэм бзэджэшлагъэ 4045-рэ щызэрахьагъ. 2013-рэ

2014-рэ илэсым Адыгеим щыпсӀэрэ нэгъыри 122-мэ алъэныкъокӀэ уголовнэ лфхэр кызылауахыгъэх, зэрарыр сомэ миллион 345-м кӀэхьагъ. Полицием хэт къулыкӀушӀэхэу хэбзэгъэуцугъэр зыкуагъэхэм алъэныкъокӀэ уголовнэ лф 21-рэ кызылауахыгъ.

Министрэм къээрэуыгъоигъэхэр зэрэцигъэгъозагъэхэмкӀэ, блэкӀыгъэ илэсым Адыгеим игъогухэм къатехуэхьэгъэ хуыгъэ-шлагъэхэм нэгъыри 112-рэ ахӀкӀодагъ, нэгъыри 608-мэ шьобжхэр атецагъэх хуыгъэ. Мы пчъагъэхэр нахъ макӀэ шлыгъэнхэр, гъогурькӀоныр щынэгъончъэныр пшъэрылъ шхьалэу зэрэщытыр, ащкӀэ къатефэрэр зӀкӀэ агъэцӀкӀэным зэрэфэхьа-зырхэр пашӀэм кыхыгъэщыгъ. Бзэджэшлагъэхэм якыхэгъэщын ыкӀи ахэр къэмыхъунхэм пэшорыгъэшӀэу лф дэшлэгъэныр, общественнэ рэхьатныгъэр къэухъумэгъэныр, экстремизмэм ыкӀи терроризмэм апэшлукӀогъэныр — джары министерствэм пшъэрылъ шхьалэу зыфигъэуцужыкӀхэу А. Речицкэм кыгъэнэфагъэхэр.

Коллегием изэхэсыгъо нэужым кышхьыгушылагъэ Владимир Нарожнэм республикэм ихэбзэгъэуцужыкӀхэр хэбзэухъумэкӀо къулыкӀухэмрэ шлуагъэ кытэу лф зэрэзэдэшлэрэр кыхыгъэщыгъ. АР-м и Парламент и Щытху тхылхэр нэгъыриэ заулэмэ афигъэшъошагъэх.

Джащ фэдэу лффтхьабзэм кышхьыгушылагъэх ыкӀи зэфэхьысыжыкӀхэр къашлыгъэх хэбзэухъумэкӀо къулыкӀухэм япашӀэхэм.

Зэхэсыгъом икӀэухым илэсым кыкӀоцӀ анахъ чанэу лф зышлагъэ къулыкӀушӀэхэм ащыцхэр кыхагъэщыгъэх, ахэм федеральнэ ыкӀи республикэ тын лъапӀэхэр, щытхуцӀэхэр, бгъэхалъхьэхэр афагъэшъошагъэх.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

Сурэтхэр А. Гусевым тырихыгъэх.

хьэ пэублэ псалъэ кышхьышӀыгъ, блэкӀыгъэ илэсым министерствэм лфхэу ышлагъэм изэфэхьысыжыкӀхэм уагъэрэзэнэу зэрэщытыр кыхыгъэщыгъ, ащкӀэ ведомствэм ипашӀи, къулыкӀушӀэхэм афэрэзагъ.

— Адыгеим щыпсӀэрэ цыфхэм ярэхьатныгъэ къэухъумэгъэным, цыф лъэпкъ зэфэшхьафхэм азыфагу илэ зегурьоньгъэр гъэпытэгъэным, бзэджэшлагъэу республикэм щызэра-

миллиони 120-м ехъур кызыкӀагъэкӀожыгъ. КъулыкӀум гъэхьэгъэ гъэнэфагъэхэр илэхэми, джыри уналэ зытебгъэтын фаеу щылэр макӀэп. ГушӀлэм пае, 2014-рэ илэсым республикэм щызэрахьэгъэ бзэджэшлагъэу зэхамыфышӀуыгъэхэм япчъагъэ проценти 10-кӀэ нахьыбэ хуыгъэ, хъункӀэн бзэджэшлагъэхэм япчъагъэ хъуагъ. Джащ фэдэу бюджет ахьцэр гъэфедэгъэ зэрэхъурэм, гъогурькӀоныр щы-

диныр зылэжыкӀхэрэм афэгъэхьыгъэм бырсырышхо кызырэпыкӀыгъэр, ащ ыпкъ кыкӀыкӀэ дунаим щыпсӀэрэ быслъымэнхэм зыкызыралэтыгъэр АР-м и Лышхьэу кыхыгъэщыгъ. Ащ кыхыкӀыкӀэ Адыгеим илэ лъэпкъ ыкӀи дин зегурьоньгъэр гъэпытэгъэным, тикъэралыгъо, тиреспубликэ бырсыр кызылхьэ зышлӀогъо кӀуачӀэхэм апэшлукӀогъэным мыщ дэжыым мэхъанэшхо илэу, ащкӀэ хэбзэ-

илэсым егъэпшагъэмэ, бзэджэшлагъэ хылыгъэхэм ыкӀи хылыгъэ дэдэхэм, гъэпцӀагъэ зыхэлъхэм япчъагъэ нахъ макӀэ хуыгъэ. ХэбзэухъумэкӀо къулыкӀухэм япшъэрылъхэр щытху хэлъэу зэрагъэцӀагъэхэм ишлуагъэкӀэ наркотикхэм алъэныкъокӀэ республикэм щызэрахьэгъэ бзэджэшлагъэхэм япчъагъэ кышхьыкӀагъ. Ахьцэ къольхьэ тын-лыхыным пэшлукӀогъэным кыдыхэлъытагъэу

ШУШЭ ИЭПЫНЭГЪУР

Яшлуагъэ арагъэкIыгъ

Ом изытет кызырээзIыхьагъэм кыыхэкIэу шылэ мазэм и 5-м калэу Псыфабэ щыпсэурэ цыфыбэмэ электроэнергиер аIахьащтыгъэп, ар «КТГ-Энергия» зыфилорэ хьызмэтшIапIэм ия 35-рэ линии зэрагъэкIосагъэм епхыгъагъ.

Зэлухыгъэ Iахьзэхэлъ обществэу «Кубаньэнерго» зыфилорэм ишлуагъэкIэ Iэпылэгъур шIэхэу цыфхэм анэсыгъагъ, электрикхэр зыхэт бригадэхэр кьалэм агъэклогъагъэх. Апэу нэсыгъэхэм ащыщыгъэх Тэху-тэмыкьое районым иэлектрикхэу Инэм дэт производственнэ участкэу Чэтыж Мурат зипэщагъэхэр.

Псыфабэ зынэсыхэм кьалэм ызыныкьо шIуныкым хэсыгъ. Электроэнергие рыкIуапIэхэм осыр атещтыхьагъэу ателыгъ, чыгъ кьутамэхэу ахэм кьатефагъэхэм гъуычхэр зенигъэсыхи электроостыгъэхэр кIосэгъагъэх. Энергетикхэм электроэнергие рыкIопIэ километри 6 зэпамыгъэу аукезбзыжыгъ.

«ТикIалэхэр кьалэм дгъахIохэ зэхьум цыфхэр мэфэкIэу Рождеством зэрежэхэрэр дэгъоу кьагурылощтыгъ. Къын зэралъэгъуштыри ашIэщтыгъ. Ау ащ фэдэ чIыплэ зэжъу цыфхэр зифэхэкIэ, электрикхэр зэде-

Iажьхэу тихабз. Ахэр кьалэм пчыхъ хьугъэу нэсыгъагъэхэми, лъэтемытэу IофшIэнхэр рагъэжъагъагъ, зэралъэкIэу яшлуагъэ кьагъэкIуагъ», — кылуагъ Инэм дэт производственнэ участкэм иэлектромонтерэу Юрий Лехуенкэм.

Участкэм имастерэу Чэтыж Мурати ащ кьыдырегъаштэ, рыкIуапIэхэр зэпычыгъэхэмэ е ахэм мыл атыришыхьагъэмэ, ащ фэдэ кьызыщыхьугъэ чIыплэм емыллытыгъэу энергетикхэр зэрэздеIэжыыхэрэр кьелэ. Ады-

геир арыми, е Краснодар краим хэхьэрэ кьалэхэр, е районхэр арыми Iэпылэгъу зэфэхьужыых.

Инэм производственнэ участкэм илофшIэхэр электроэнергие рыкIуапIэхэр зэпашIэжыыххэу е агъэкъэбзэжыыххэу зэп Адыгеимрэ Краснодар краимрэ ячIыплэ зэфэшхьафхэм зэрэкIохэрэр ыкIи яшлуагъэ кьызэрагъахIорэр. Ахэр ялоф фэшъыпкьэх, цыфхэри ащ пае кьафэразэх.

(Тикорр.).

ЭКОНОМИКЭМРЭ ХЬЫЗМЭТЗЕХЬАНЫМРЭ

Зэхэт екIолаклэр — АПК-м финанс Iэпылэгъу етыгъэным иамалышIу

Урысые Федерацием и Правительствоу Тхьаматэу Дмитрий Медведевым шылэ мазэм и 17-м зифэшшоэ министрствэхэм ыкIи кьулыкухэм ялащэхэр зыхэлэжъагъэхэ зэлукIэу зэхыщэгъагъэр мэкъумэщ хьызмэтым фэгъэзагъэхэм ялофшIэн зыпкыитыныгъэ нэшанэ хэлъэу зэхэщэгъэным илофыгъохэм афэгъэхьагъ. Ащ шытегушылагъэх мэкъу-мэщым кьэралыгъэ Iэпылэгъу етыгъэным ыкIи IэкIыб хэгъэгухэм кьаращырэ мэкъумэщ продукцие лъэпкьхэм афэдэхэр тыхэгъэгъу нахьыбэу кьыщагъэхьазырхэу гъэпсыгъэным ехьылIэгъэ программэр гъэцэкIэжыгъэным.

Вице-премьерэу Аркадий Дворкович зэлукIэм кьышлуагъ Урысыем экономикэ хэхьоныгъэмкIэ, мэкъу-мэщымкIэ иминистерствэхэм, Урысыем и Банк, чIыфэ гарантиехэмкIэ Агентствэм ялыкIохэр зыхэхьэхэрэ IофшIэлэ купэу гурыт ыкIи ащ нахь цыкIу предпринимательствэм исубъектхэу мэкъу-мэщым фэгъэхьыгъэхэр чIыфэ финансированием хэлэжъэхнэ алъэкIынэу гъэпсыгъэным илофыгъохэр зехьэгъэхнэр зипшъэрлыр зэрэзэхашагъэр. Пшъэрлыр шъхьалэу а купым илэр кьэралыгъэ Iэпылэгъу ятыгъэнымкIэ хэгъэгум шагъэфедэрэ механизмэ пстэуми уасэ афэшIыгъэныр, нахьышIум тетэу гъэпсыжыгъэхнэр ыкIи агропромышленнэ комплексым ыльэныкьокIэ финанс Iэпылэгъоу аратырэм нахьыбэу шлуагъэ кьытэу гъэпсыгъэн гухэлным фэшI ахэр зэхэт программэу шIыжыгъэхнэр ары.

«Мэкъумэщ товар кьыдэгъэ-кIахIохэм Iэпылэгъу ятыгъэным фэшI ащ фэгъэзэгъэ министерствэхэм, чIыфэ гарантиехэмкIэ Агентствэм ыкIи лъэныкьом Iоф дэшIэгъэным пыл нэмыкI чIыфэт организациехэм яунэе программэхэр агъэцэкIэжыых. Къуджэм шылэжъэрэ товар кьыдэгъэ-кIахIохэм зэхэт Iэпылэгъу етыгъэным ыкIи АПК-м ыльэныкьокIэ IэкIыбым кьыращырэр зэблэхьугъэным иинфраструктурэ гъэпсыгъэным ишэпхъэ шъхьалэу цытын фаер товар кьыдэгъэ-кIахIохэм пстэумкIи Iэпылэгъу етыгъэныр ары. Программэм тыхэлажъэзэ, тэ тилофыгъэ шъхьалэхэм зыкIэ ащыщ гурыт ыкIи ащ нахь цыкIу предпринимательствэм исубъектэу мэкъумэщ продукцие кьыдэгъэ-кIахIохэр процент тегъэхьэу цыкIум тегъэпсыкIыгъэу сомэ 1 миллиардым нэсэу чIыфэхэр ягъэгъотыгъэхнэр. Сицыхъэ тел ащ фэгъэзэгъэ министерствэхэр ыкIи чIыфэт организациехэр тигъусэхэу АПК-м ипредприятыхэм хэхьоныгъэхэр шыгъэхнэм фэшI атыжышъунэу щыт финанс Iэпылэгъухэр ятыгъэхнэм иамаалхэр кьэзыгышхэ зы механизмэ гъэпсыгъэныр Iлэлъэ благъэм кьызэрэддэхьыщтым», — кылуагъ зэлукIэм зыщытегушылагъэхэ Iофым иеплыкIэхэр кьырилIуалэхэзэ чIыфэ гарантиехэмкIэ Агентствэм и Правление итхьаматэу Галина Изотова.

Шъугу кьэтэгъэкIыжы Урысые Федерацием и Правительствоу чIыфэ гарантиехэмкIэ мэкъумэщ товар кьыдэгъэ-кIахIохэм гурыт ыкIи ащ нахь цыкIу пред-

принимательствэм исубъектэу щытхэм 2017-рэ ильэсым ехьулэу сомэ миллиард 15-м кьыщымкIэу Iэпылэгъу гарантиехэр ятыгъэхнэр Агентствэм ипшъэрыл шъхьалэу зэригъэнафагъэр.

ШъушIэным пай

Iахьзэхэлъ обществэу «Мы-банк депозит-чыфэт организациеу «ЧIыфэ гарантиехэмкIэ Агентствэр» Урысые Федерацием и Правительствоу 2014-рэ ильэсым жьоныгъуакIэм и 5-м номерэу 740-р зытет унашъоу ышIыгъэмкIэ зэхыщагъ. ЧIыфэ гарантиехэмкIэ Агентствэу Урысыем игурыт ыкIи ащ нахь цыкIу предпринимательствэ Iэпылэгъу ятыгъэным ыкIи хэхьоныгъэхэр ягъэшIыгъэхнэм фэшI финанс институтэу щытэу зэхашагъэм чIыфэхэмкIэ ыкIи нэмыкI чIыфэ пшъэрлыхэу зыфашIыжыгъэхэмкIэ банк шэсхэр аретых чIыфэ тегушхоныгъэхэр банкхэм ыкIи нэмыкI финанс организациехэм адигошыхэзэ. Агентствэм пшъэрлыр шъхьалэу илэр гурыт ыкIи ащ нахь цыкIу предпринимательствэм исубъект Iлэлъэ кIыхьэм телытэгъэ чIыфэхэр етыгъэхнэм ищыкIэгъэ амалхэр нахьышIу шыгъэхнэр ыкIи аратырэм ибагъэ хэгъэхьогъэныр, Урысыем лъэпкьэ гарантие системэ щыгъэпсыгъэныр ары. Кьэралыгъэ мылкур гъэорышIэгъэнымкIэ Федеральнэ агентствэм ыцIэкIэ зэкIэ акциехэр зэрэпроценти 100-у Урысые Федерацием иунаех. Устав мылкур сомэ миллиард 50 мэхьу.

Елена ЕПИФАНЦЕВА.

Зэпхыныгъэр агъэпытэ

Бээр ухьумэгъэным, зэкъош республикэхэу Къэбэртэе-Бэлыкьарым, Къэрэщэе-Щэрджэсым ыкIи Адыгеим азыфагу илэ зэпхыныгъэр гъэпытэгъэным, зэ-лэпкьэгъу журналистхэр зэрэ-шIэнхэм, яхэгъэу шыкьэбархэмкIэ зэдэгощэнхэм фэшI ильэс 26-рэ хьугъэу мы республикыным зэхэт номерхэу кьыдагъэкIыхэрэм яаужырэ тедзэгъоу икIыгъэ ильэсым иикIыгъом кьыдэкIыгъэм епхыгъэу зичэзыу зэлукIэгъур Мые-кьуапэ шыкIуагъ. Мыщ хэлэжъэхнэу тыгъуасэ республикэ гъэзетэу «Адыгэ макъэм» кьэ-кIогъагъэх Къэбэртэе-Бэлыкьар Республикам кьыщыдэкIырэ республикэ гъэзетэу «Адыгэ псалъ» зыфилорэм иредактор шъхьалэу ХьэшлуцIэ Мухьэмэдрэ Къэрэщэе-Щэрджэсым игъэзетэу «Черкес хэку» зыфилорэм иредактор шъхьалэу Тхьагъэпсэу Уцужыкьорэ ялофшIэгъухэр ягъусэхэу.

ИкIыгъэ ильэсым кьыдагъэ-кIыгъэ номерхэм язэфэхьысыжы ыкIи кьыхьэгъэ ильэсым ашIэнэу щытхэм кьэзэрэгъоигъэхэр тегушылагъэх. IофшIагъэр зэри-щагъ «Адыгэ макъэм» иредактор шъхьалэу Дэрбэ Тимур. Ащ ипэублэ псалъэ кьыщыхыгъэ-щыгъэ ныдэлъфыбзэм изэгъэшIэн-кIэ, икьэухьумэнкIэ, адыгэхэр нахь зэпэблагъэ хьунхэмкIэ зэхэт номерхэу кьызэдыдагъэкI-хэрэм мэхьанэшхо зэрылэр. Ащ пыдзагъэу мы ильэсэу кьыхьагъэр литературэм и Ильэсэу Урысыем зэрэщагъэнафагъэм елытыгъэу IофшIагъэу зэхашэнхэу рахьухьэхэрэм ар кьа-тегушылагъ. АщкIэ кьыгъэнэ-фагъэмэ ащыщ зэнэкьокьэу зэфэшхьафхэр зэхэщэгъэхнэ зэрэфаер. Непэрэ цылаклэм елытыгъэу, электроннэ шыкIэм цыфхэр нахь зэрэтехьэхэрэм кьыхэкIэу зэхэт номерхэр кьы-зэрэдагъэкIырэм имызакъоу зэхэт сайт агъэпсымэ, ащ шлуа-

гъэ кьызэритыщтыр редактор шъхьалэм кьылуагъ.

— Адыгэ лъэпкьыр зэбгы-рыдзыгъэми, тызэрыгушылэрэ бээр тIэкIу зэтекIыми, зэкIэми тыадыг ыкIи ащ тырэгъушхо, — кьыхыгъэщыгъэ ХьэшлуцIэ Мухьэмэд. — Мы зэхэт номерхэм зэкъош республикыным арыс адыгэхэр зэрэпхых, нахь зэ-пэблагъэ зэфэшхы, зыкIыныгъэ кьахельхьэ. Ильэсым кьыкIоцI темэ зэфэшхьафхэр зэхэт номерхэм кьащытIэтыгъэх. Дунэе мэхьанэ зилэ кIымэфэ Олимпиадеу Шьачэ шыкIуагъэр, Кавказ заор зауhyгъэр ильэси 150-рэ зэрэхьугъэм, културэм и Ильэс фэгъэхьыгъэхэр ахэм ащыщых. Гупшысэ гъэнэфагъэ ялэу, купкI ин ахэлъэу зэхэт номерхэр гъэ-псыгъэхэ зэрэхьугъэм уимыгъэ-гушхон пIэкIырэп. Кьыхьэгъэ ильэсыми ащ тыкыщыцуцэптэп, ыпэкIэ тылпыкIотэщт.

Къэбэртэе-Бэлыкьарым, Къэрэщэе-Щэрджэсым ыкIи Адыгеим зэкъошныгъэу, зэныбджэгъуныгъэу азыфагу илпым зэрэхагъэ-хьощтым зэхэт номерхэр зэрэ-фэорышIэхэрэр кьылуагъ «Черкес хэкум» иредактор шъхьалэу Тхьагъэпсэу Уцужыкьо. Ежы ишIошыкIэ, ахэр нахь гъэшIэ-гъоны зэрэхьушхэ лъэныкьохэр кьыхыгъэщыгъэх.

Нэужым мэхьанэ ин зилэ IофшIэным дэлажъэхэрэм гуфэ-бэныгъэу фырылэр, адыгэ лъэп-кьым зэрэфэгумэкIыхэрэм ищы-сэу мы зэхэт номерхэр зэрэ-щытыр Урысые Федерацием културэмкIэ изаслуженнэ Iо-фышIэу, Адыгэ Республикэм инароднэ тхакIоу, ильэси 8-рэ «Адыгэ макъэм» Iоф шызы-шIагъэу Цуекоу Юныс кьылуагъ. Джащ фэдэу «Адыгэ макъэм» иредактор шъхьалэу игуадзэу МэшIлэкьо Саидэ зэхэт номер-хэр нахь гъэшIэгъон зэрэпшын пIэкIыщт епIыкIэхэр кьылуа-гъэх, кьэзэрэгъоигъэхэми ащ дырагъэштагъ.

ПИАТЫКЪО Анет.

ПЕНСИЕХЭМКIЭ ФОНДЫМ ШЪУЩЕГЪЭГЪУАЗЭ

2015-рэ ильэсым ищылэ мазэ и 1-м кьы-щыублагъэу цыфхэм пенсиехэмкIэ фиты-ныгъэу ялэхэр зэрэзэхагъэуцохэрэри, пенсиехэр кьы-зэралытэхэрэри зэхьокIыщтых.

2015-рэ ильэсым ищылэ мазэ и 1-м кьыщыублагъэу страховой ыкIи мылкур зыщызылауагъэкIэрэ пенсиехэр пенсие лъэпкьэ шъхьаф-шъхьафэу хьугъэх. Страховой пенсиер пенсие формулаклэм тетэу кьалытэу аублэщт.

Цыфхэм ильэс пэпчэ пенсие фитыныгъэу зэлуа-гъэклагъэхэр нэбгырэ телытэ пенсие коэффициентхэм — баллхэм ахалытэх.

Цыфыр пенсием зыщыкIоштым ехьулэу ильэс пэпчэ кьылэжыгъэ баллхэр зэхагъэхьожьых ыкIи баллым уасэу илэм, ар ильэс кьэс кьэралыгъом кIэу егъэна-фэ, рагъао. Ильэсым кьыкIоцI анахьыбэу кьэблэжыын пIэкIыщтыр балли 10 (ар мылкур зыщызылауагъэкIэрэ пенсиер имылэнэу зыгъэнэфагъэр ары, е балли 6,25-рэ (ятIонэрэр страховой пенсиерэ мылкур зыщызылауагъэкIэрэ пенсиерэ зилэнхэу зыгъэнэфагъэхэр ары). 2015-рэ ильэ-сым ахэр 7,39-м ыкIи 4,62-м анэсыщтых. Ныбжыым телытэгъэ страховой пенсие пфагъэуцуным фэшI IофшIэныр зэбгъэжыагъэм кьыщыублагъэу зэлубгъэклагъэу балл 30-м кьыщымыкIэу уилэн фае. (2015-рэ ильэсым ар балли 6,6-у щытыщт). А пчъагъэхэр Iлэлъэ-пIалъэм тегъэпсыкIыгъэу агъэфедэщтых чэзыу-чэзыоу ильэс кьэс хэхьозэ.

Кьалытагъэм хагъэхьожьы гъэнэфагъэу щыт ахьщэ тыныр — гарантия зыпыл сомэ пчъагъэр ыкIи кьэралы-гъом страховой пенсием игъусэнэу ыгъэнафэрэр. А зэпстэур зызэхэхьожьыкIэ, страховой пенсиеу цыфым кьыратыщтыр гъэнэфагъэ мэхьу.

IофшIэнымкIэ пенсиехэу 2015-рэ ильэсым ищылэ мазэ и 1-м ыпэкIэ афагъэуцугъагъэхэр формулаклэм тетэу кьалытэжыыщтых. Ащ пае ПенсиехэмкIэ фондым зы-фэбгъэзэнэу ищыклагъэп. Мыщ дэжыым кьалытэжыыгъэ пенсиер нахь макIэ хьун ыльэкIыщтэп.

ПенсиехэмкIэ фондым и Кьутамэу Адыгэ Республикэм шылэ ипресс-кьулыкьу.

ПСЭУПІЭ-КОММУНАЛЬНЭ ХЫЗМЭТЫР

Унэ зэтэтхэр зыгъэлорышлэхэрэ предпринимательхэм ялофшлэхэ шэпхъэ гъэнэфагъэхэм адиштэу агъэпсыным тикъэралыгъо зыщыфежагъэхэр икыгъэ илъэсыр ары. Правительствэмрэ Урысые Федерацием псэолъэшлынымкӀэ и Министерствэрэ лицензиэхэр ахэм зэраратыштхэм, Иофэу адашлэхэтым ыкӀи шапхъэхэу кыыхахыгъэхэм афэгъэхыгъэу унашъохэри тхыльхэри къагъэхъа-зырыгъэх.

Лицензии ямылэу Иоф арагъэшлэжъыштэп

Адыгэ Республикэм лицензионнэ комиссиер щызэхатгъах, ащ Адыгэ Республикэм псэолъэшлынымкӀэ, транспортнымкӀэ, унэ-коммунальнэ ыкӀи гъогу хызмэтхэмкӀэ и Министерствэ псэуплэ-коммунальнэ хызмэтымкӀэ и Гъэлорышлэлэ ипашэу Ныбэ Руслан пацэ фашыгъ.

Щылэ мазэм и 21-м унэхэмрэ псэуалъэхэмрэ яшын ыкӀи Адыгэ Республикэм ипсэуплэ фонд гъэфедэгъэным алыпплэрэ къэралыгъо инспекциехэм я Гъэлорышлэлэу щыӀэм лицензиэхэм якъыдэхын фэгъэхыгъэ пресс-конференцие зэхыщэгъагъ. Гъэлорышлэлэм ипашэу Кушъу Асыет псэуплэ компаниехэм ялэщэ предпринимательхэм лицензиэхэр аратынхэм пае Адыгеим щызэшлуахырэ Иофыгъохэм къатегушылагъ. Апэу ахэм яквалификация кыызсагъэлъэгъошт ушэтынхэр зэралъуштхэр кыылауагъ.

АдыгеимкӀэ зэкӀэм апэу ушэтынхэр зытыгъэр гъэлорышлэлэм ипашэ игуадзэу, Адыгэ РеспубликэмкӀэ къэралыгъо псэуплэ инспекцием ипашэу ЖакӀемыкӀо Саид ары. Ушэтынхэр Урысые Федерацием псэолъэшлынымкӀэ и Министерствэ щыкӀуагъэх, шӀолъыр зэфшъхъафхэм къэралыгъо псэуплэ инспекциехэм япашэхэр ащ къекӀолӀэгъагъэх.

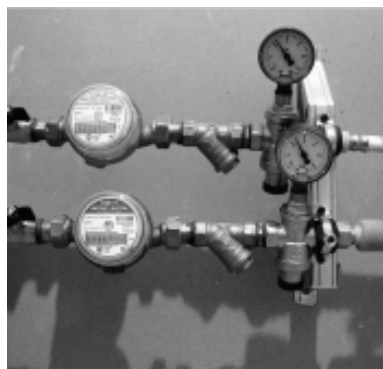
А. Кушъум ушэтынхэр ягъэтыгъэнхэм ыкӀи лицензиэхэр ятыгъэнхэм зэрэфэхъазырхэр кыылауагъ. Псэуплэ гъэлорышлэлэхэм ушэтынхэр дэгъоу зэрратынхэм япашэхэр агъэхъа-зырых, Адыгэ Республикэм псэолъэшлынымкӀэ, транспортнымкӀэ, унэ-коммунальнэ ыкӀи гъогу хызмэтхэмкӀэ и Министерствэ ахэр ренэу шаугъоих, лицензированием фэгъэхыгъэ хабзэу кыдэкӀыгъэм нэлъасэ щыфашых.

Ушэтынхэр тест шыкӀэм тэтэу атыштых. УФ-м псэолъэшлынымкӀэ и Министерствэ кыысагъэхъазырыгъэ упчӀэ 400-м щыщэу 100-м яджэуапхэр яптыжынынхэу щыт. Ахэр автоматическэу кыыхоых, джэуапщэу программэм кыы-

дилъытэрэм щыщэу нахь шӀотэрэзыр цыфым кыыхегъэ-щы. УпчӀи 100-м щыщэу 86-м яджэуапхэр тэрэзэу яптыжыгъэхэмэ, ушэтынхэр птыгъэкӀэ алытэшт. Умытышъугъэмэ, кытебгъэзэжыгъэ, икӀерыкӀэу ар бэрэ птыжын уфит. Ушэтынхэр зытыхэрэм яшӀэныгъэхэр нахь куу хъугъэхэу, ялофшӀӀӀӀӀӀ ащ ишлуагъэ къэкӀонэу, япшӀэрылхэри нахь дэгъоу тапӀӀӀӀӀ агъэцӀӀӀӀӀ Правительствэр мэгугъэ.

Лицензированием бӀӀӀӀӀӀ щӀӀӀӀӀ. Цыфхэм ягумӀкыгъохэр нахь псынӀӀӀӀӀ зэшлуахыхэу, коммунальнэ фӀӀӀӀӀӀӀ алытырэ уасэхэр зыпкъ рагъэуонхэу, компаниехэм Иоф зэралӀӀӀӀӀ цыфхэр шагъэ-гъуазэхэзэ ашӀӀӀӀӀ, нэмыкӀ Иофыгъуаби зэшлуахынэу къащӀӀӀ. Псэуплэ инспекцием ИофшӀӀӀӀӀӀ япчъагъэ кыыхагъэхъошт, цыфхэм ятхъаусыхэ тхыльхэр нахь псынӀӀӀӀӀ зэхэ-фыгъэнхэмкӀэ ащ ишлуагъэ къэкӀошт.

УпчӀэхэр, джэуапхэр

Конференцием хэлэжъагъэхэм упчӀӀӀӀӀ къагъэуцугъ. Ахэм джэуапхэр къаратыжыгъэх Адыгэ РеспубликэмкӀэ къэралыгъо псэуплэ инспекцием ипашэу ЖакӀемыкӀо Саидэрэ ащ игуадзэу Илона Кравцовамрэ.

— Псэуплэ гъэлорышлэлэм ипашэ лицензиер амытын альӀӀӀӀӀӀ ыкӀи сыда ащ ушъхъа-гъоу фӀӀӀӀӀ ыльӀӀӀӀӀ-щыт?

— Цыфым лицензиер ратыштӀӀӀ иквалификации зыфӀӀӀӀ кӀӀӀӀӀӀӀӀӀӀ ушэтынхэр ымытыгъэмэ, гъэлорышлэлэм Иоф зэралӀӀӀӀӀ шыкӀӀӀӀ фӀӀӀӀӀӀ кӀӀӀӀӀӀ кӀӀӀӀӀӀӀ цыфхэм алӀӀӀӀӀӀӀӀӀӀӀ. Джащ фӀӀӀӀӀ зипӀӀӀ гъэлорышлэлӀӀӀ регистрацие ышыгъэу, хыкуым Иоф ымылауагъэу ыкӀи Иоф хӀӀӀӀӀ зэрэфырымӀӀӀ кыыхӀӀӀ иквалификация кыырамыгъӀыгъэу щытын фае. Лицензиер кыратыным фӀӀӀӀ кыыгъэхъазырыгъэ тхыльхэр тэрэзынхэу щыт. А псэуар ыукъуагъэмэ ыкӀи хӀӀӀӀӀ Иофым фырилӀӀ макӀӀӀ лицензиер кыратыштӀӀ.

Ушэтынхэр алызыхышт лицензионнэ комиссиер зэхӀӀӀӀӀ, зыщатышт чыплӀӀӀ хъа-зыр. ГъэлорышлэлӀӀӀ ащыщэу ушэтынхэр зыкӀу зышӀӀӀӀӀӀ

нӀӀӀӀӀӀӀӀ лъӀӀӀ тхыльхэр кӀӀӀӀӀӀӀӀ. Квалификационнэ ушэтынхэр зымытыгъэм квалификационнэ аттестат кыыратыштӀӀ, ар зымылӀӀ лицензиер илӀӀӀӀ ыкӀи Иоф рагъэ-шӀӀӀӀӀ.

ЖъоныгъуакӀӀӀ и 1-м нӀӀ

псэуплэ гъэлорышлэлӀӀ псэу-ми ушэтынхэри атынхӀӀ, лицензиерхэри кыызӀӀӀӀӀӀӀӀ хэу щыт.

— Лицензиер кыызэраты-гъахэм ӀӀӀӀӀӀӀ альӀӀӀӀӀ?

— АльӀӀӀӀӀ. Ащ пае лицензионнэ комиссиер хӀӀӀӀ унашӀӀ ашӀӀӀ фае лицензиер кӀуачӀӀ зэримылӀӀӀ фӀӀӀӀӀӀ. НӀӀӀӀ гъэлорышлэлӀӀ хыкуым зыфӀӀӀӀӀ, Иофым хӀӀӀӀӀ, лицензиер пкӀӀ имылӀӀӀӀ ашӀӀ. АрӀӀӀӀӀ зыхъун ыльӀӀӀӀӀ псэуплэ гъэлорышлэлӀӀ ипшӀӀӀӀӀӀ дӀӀӀ ыгъӀӀӀӀӀӀ, зы илъӀӀӀ кыыкӀӀӀ псэуплэ лъыплӀӀӀӀӀӀӀӀ е нахыбӀӀӀ ащ ИофшӀӀӀӀӀ уигъэрӀӀӀ нӀӀ зэрӀӀӀӀӀ фӀӀӀ зы-зӀӀӀӀӀӀӀӀ фаер зӀӀӀӀӀӀ тхыльхэр фари-гъӀӀӀӀӀ, хыкуым административнэ пшӀӀӀӀӀ кыы-тырилхъагъэу щытымӀӀ ары.

— ЖъоныгъуакӀӀӀ и 1-м нӀӀ тхыль кӀӀӀӀ-мытхырэ предпринимательхэм сыда кыарыкӀӀӀ-щыт?

— ПащӀӀӀ ащыщэу зы-кыытфӀӀӀӀӀӀӀӀ пае чыплӀӀ зыгъэлорышлӀӀӀӀ кӀӀӀӀӀ фӀӀӀӀӀӀ. Ащ гъэлорышлэлӀӀ епхыгъэ унӀӀӀ зӀӀӀӀӀӀ ащашӀӀӀӀ, фӀӀӀ-рыбӀӀ зӀӀӀ унӀӀӀ ащыпсӀӀ-ухӀӀӀ ежъ ягъэлорышлэлӀӀ нӀӀӀӀӀ гъэлорышлэлӀӀ кыыхахын зэрэфитхэр цыфхэм агурагъалошт. ЗӀӀӀӀӀӀ е зӀӀӀӀӀ кӀӀӀӀӀӀӀӀ макӀӀ хъумӀ, зӀӀӀӀӀӀ шыкӀӀӀ тӀӀӀ нӀӀӀӀ унӀ гъэлорышлэлӀӀ ащыщ кыафыахышт.

— Лицензиер зымылӀӀ Иоф зышӀӀӀ унӀ гъӀӀӀ

рышлӀӀӀӀ япашӀӀӀ агъӀӀӀӀӀӀ?

— Щылэ мазэм и 1-м кыы-щегъӀӀӀӀ лицензиер кыы-димыхыгъэу Иоф зышӀӀӀ па-щӀӀӀ хӀӀӀ унашӀӀӀ кыы-зӀӀӀӀӀӀӀ агъӀӀӀӀӀ. ТазырӀӀ атыралхъащыр сомӀ мин 50-м кыыщегъӀӀӀӀ 100-м нӀӀ, юридическӀ лъа-псӀ зилӀӀ лажъӀӀӀ сомӀ мин 150-м кыыщегъӀӀӀӀ мин 250-м нӀӀ арагъӀӀӀ.

— ЛицензиеркӀӀ Иоф зышӀӀӀ псэуплэ гъэлорышлэлӀӀӀ банкрот (зӀӀӀӀӀ-жынынхӀ) хъунхӀ альӀӀ-кӀышӀӀ?

— ИофшлӀӀӀӀ банкрот хъу-гъӀӀ, тӀ ар дгъӀӀӀӀӀ тыфитӀӀ. Ау хӀӀӀӀ кӀӀӀ ИофхэмкӀӀ Министерствэм, ОБЭП-м, республикӀ прокурату-рэм гъэлорышлэлӀӀ Иофхэр ауплӀӀӀӀӀ, мыхъо-мы-шлагъӀӀӀ кыыхагъӀӀӀӀ, агъӀӀӀӀӀӀ фитыныгъӀӀӀ ялӀ.

— Лицензиерхэр кыара-тынхэм пае зӀӀӀӀӀ комиссиер хӀӀӀ хъа-гъӀӀ?

— Комиссиер нӀӀӀӀ 9 хъ-хъагъ. Ащ общественностым ыльӀӀӀӀӀ нӀӀӀӀ, предпринимательхэм яфитыныгъӀӀ кӀӀӀӀӀӀӀ УполномоченнӀ илӀӀӀӀӀ, Адыгэ Республикэм имуниципалитетхэм ясоветхэм; псэолъэшлы-нымкӀӀ, транспортнымкӀӀ, унӀ-коммунальнэ ыкӀи гъогу хызмӀ-мӀӀӀӀ и Министерствэ ИофшлӀӀӀӀ ащыщӀӀ, Адыгэ РеспубликэмкӀӀ унӀӀ, нӀӀӀ псэуалъэхэм яшын ыкӀи ре-спубликэм ипсэуплэ фонд я Гъэ-лорышлэлӀ, къэралыгъо псэуплэ инспекцием ялофшлӀӀӀӀ нӀӀ-гырищ хӀӀӀӀӀ.

— Псэуплэ гъэлорышлэлӀӀ ипашэ тапӀӀӀ Иофхэр ымыгъӀӀӀӀӀ-гъӀӀ, ащ хӀӀӀӀ фы-римылагъӀӀ лицензиер кыыдихын ыльӀӀ-кӀышӀӀ?

— ТапӀӀӀ Иоф зӀӀӀӀӀ фӀӀ шапхӀӀ кыыхахыгъӀӀ зӀӀ-гъӀӀӀӀӀ ыкӀи кыыгурыла-гъӀӀӀӀӀ щытӀӀ, ушэтынхэри ыты-шъумӀ, блӀӀӀӀӀ лъӀӀӀӀӀ ИофшлӀӀӀӀ зыфӀӀӀӀӀ мӀ-хъанӀӀӀ ратыжышӀӀӀ. Ау унӀ зӀӀӀӀӀ ащыпсӀӀӀ цыфхэр, анӀӀӀ унӀ советхэм ахӀӀ-хэр ыкӀи ятхъаматӀӀӀ, цыф-чанхэр ЖӀӀ-м ипашэ Иоф зӀӀ-рӀӀӀӀӀ ренӀӀ лъыплӀӀӀӀ, ахэм тазыр инхэр зӀӀӀӀӀӀ-хъащӀӀӀ ащӀӀӀӀӀӀӀ, Иоф зӀӀӀӀӀӀӀӀ нахь егугъуштых.

ШӀӀӀӀ АспӀӀӀӀ.

Гъэхъагъэхэм адаклоу щыклагъэхэри щылэх

Бзэджашлэхэм пшъэдэклъжъ ягъэхъыгъэнымкIэ федеральнэ къулыкъум и Гъэlorышланлэу Адыгэ Республикэм щылэм иколлегие тыгъуасэ игъэкло-тыгъэ зэхэсыгъо илагъ. Оперативнэ-къулыкъу, къыдэгъэклъын-хъызмэт ыкIи финанс-экономикэ IофшIэным альэныкъокIэ 2014-рэ ильэсым ашIагъэм изэфэхысыжъхэр ащ щашIыгъэх, мы ильэсым анахъэу анаIэ зытырагъэтыштхэр агъэнэфагъэх.

Иофтхъабзэм хэлэжъагъэх бзэджашлэхэм пшъэдэклъжъ ягъэхъыгъэнымкIэ федеральнэ къулыкъум и оперативнэ гъэlorышланлэу ипашэу, генерал-майорэу Евгений Гнедовыр, бзэджашлэхэм пшъэдэклъжъ ягъэхъыгъэнымкIэ федеральнэ къулыкъум и Гъэlorышланлэу Адыгэ Республикэм щылэм ипашэу ипшъэрылхэр зыгъэцэклэрэ Ягъые Рэмэзанэ, АР-м ипрокурорэу, юстициемкIэ къэралыгъо советникэу я 2-рэ класс зилэ Василий Пословскэр, АР-м хэгъэгу клоцI IофхэмкIэ иминистрэу Александр Речицкэр, АР-м и Апшъэрэ хъыкум ихыкумышлэу Иманкълэу Рэджэб.

Генерал-майорэу Евгений Гнедовым зэхэсыгъом пэублэ гуцыIэ къыщишIызэ 2014-рэ ильэсым бзэджашлэхэм пшъэдэклъжъ ягъэхъыгъэнымкIэ федеральнэ къулыкъум и оперативнэ гъэlorышланлэу илофшIэн зыфэдагъэм, мы ильэсэу къыхъагъэм пшъэрылхэр зыфигъэуцужхэрэм къатегушылагъ. Адыгэ Республикэм икълулыкъу зэфэшъхъафхэм алэ экIэдзагъэу Iоф зэрэздэдашлэхэрэр щытхъукIэ

къафилъэгъугъ. Джащ фэдэу бзэджашлэхэм пшъэдэклъжъ ягъэхъыгъэнымкIэ федеральнэ къулыкъум и Гъэlorышланлэу Адыгэ Республикэм щылэм илофшIэхэм пэшорыгъэшъ Iофтхъабзэу зэрахъагъэхэмкIэ къэгъэлъэгъон дэгъухэр зэралэхэр къыхигъэщыгъ ыкIи ащкIэ ирээныгъэ гуцылэхэр ахэм алигъохыгъэх.

Нэужым оперативнэ-къулыкъу, къыдэгъэклъын-хъызмэт ыкIи финанс-экономикэ IофшIэным альэныкъокIэ 2014-рэ ильэсым Iофэу ашIагъэм, мы ильэсым анахъэу

аналэ зытырагъэтыштхэм гъэlorышланлэу ипашэу ипшъэрылхэр зыгъэцэклэрэ Ягъые Рэмэзанэ къатегушылагъ. Ащ къызэрилуагъэмкIэ, бзэджашлэхэм пшъэдэклъжъ ягъэхъыгъэнымкIэ федеральнэ къулыкъум и Гъэlorышланлэу Адыгэ Республикэм щылэм хабзэр гъэпытэгъэнымкIэ, хъалсхэм ачIэсхэм яфитыныгъэхэр ыкIи яшIоигъоныгъэхэр къэухъумэгъэнхэмкIэ, ахэм ялыгъынкIэ амалэу щылэхэм ахэгъэхъогъэнымкIэ 2014-рэ ильэсым зэхэуытыгъэ-практическэ

Iофтхъабзэхэр зэхищагъэх. Зэфэхысыжъхэм къэгъэлъэгъонышIоу афэхъугъэхэм къаушыхъаты учреждением зыпкъытыныгъэ илэу Iоф зэришлэрэр.

2015-рэ ильэсым щылэ мазэм и 1-м ехъулэу бзэджашлэхэм пшъэдэклъжъ ягъэхъыгъэнымкIэ федеральнэ къулыкъум и Гъэlorышланлэу Адыгэ Республикэм щылэм иучреждениехэм хъалс зытыралхъэгъэ нэгъырэ 2592-рэ ачIэс. Уголовнэ-гъэцэклэко инспекцием иучет хъалс зытелъ нэгъырэ 1188-рэ хэт.

2014-рэ ильэсым анахъэу аналэ зытырагъэтыгъэхэм ащыщ цыфхэм яфитыныгъэхэр ыкIи яшIоигъоныгъэхэр къэухъумэгъэнхэр, хъалсым чIэсхэм псэукIэ амалэу ялэхэр нахъышIу шыгъэнхэр.

Гъэlorышланлэу иучреждениехэм гъэцэклэжъын дэгъухэр яшIылэгъэнхэм фэшI федеральнэ бюджетым иахъэу сомэ миллион 10-м ехъур къызыфагъэфедагъ. Ащ ишIуагъэклэ хъалсчIэсхэр зыщыпсэухэрэ общежитиэхэр, псэуплэ-коммунальнэ хъызмэтым ипсэуалъэхэр агъэцэклэжыгъэх. Джащ фэдэу къулыкъум иподразделениехэм ятехническэ зытет нахъышIу ашIыгъ.

Хъалсым чIэсхэм IофшIэн ягъэгъотыгъэнымкIэ ыкIи учреждением къыдигъэклъырэ продукцием хэгъэхъогъэнымкIэ гъэlorышланлэу къэгъэлъэгъон дэгъухэр илэх. Федеральнэ къулыкъум иучреждениехэм ягупчэ хъахъэу тиреспубликэ ит хъалси 5-р къыдэгъэклъын IофшIэнхэм апыл. Продукцие зэмылэужыгуи 150-м ехъу ахэм къыдагъэклъы. Анахъэу зыфэгъэзагъэхэр гъучIым, пхъэм, бжъэм ахэшIыкIыгъэ пкъыгъохэм, мэкъумэщ продукцием якъыдэгъэклъын, щыгъынхэм ядын арых. 2014-рэ

ильэсыр пштэмэ, сомэ миллион 28-м ехъу зытефэгъэ продукциер гъэlorышланлэу иучреждениехэм къыдагъэклъыгъ.

Мы ильэсэу тызыхэтым республикэм иуголовнэ-гъэцэклэко системэ иподразделениехэм бюджетым емыпхыгъэ ялофшIэн хэхъоныгъэхэр ышIынхэмкIэ программэм къыдилытэрэ пэшорыгъэшъ къэгъэлъэгъонхэр гъэцэклагъэхэ хъугъэу зэфэхысыжъхэм къагъэлъэгъуагъ. Арэу щытми, гумэкIыгъо шъхъалэу къэуцухэрэм ащыщыкIэ къыдагъэклъырэм фэдэу къыхъырэр зэрэмаклэмрэ хъалсым чIэсхэм янахъыбэм IофшIэн зэарамыгъэгъотышъурэмрэ ялофыгъо. Ахэр дэгъэзыжыгъэнхэм гъэlorышланлэу амалэу тет. Мы гумэкIыгъор зэшIохыгъэ хъунымкIэ гъэlorышланлэу ипромышленнэ сектор бизнес цыкIум ыкIи гурытым пылъ субъектхэм яорганизациехэм зэлхыныгъэхэр адишIынхэ, ахэр къыхигъэлажъэхэзэ продукциер нахъыбэу къыдагъэклъынхэ фаеу алытэ. Арэуцтэу зыхъукIэ, IофшIэнлэу чIыплэхэри нахъыбэу арагъэгъотыттых, нэкьокъон зылъэкIышт продукцие лъэпкъыкIэхэм якъыдэгъэклъыни хагъэхъон амал ялэшт.

Нэужым Iофтхъабзэм къыщыгушылагъэх В. Пословскэр, А. Речицкэр, Р. Иманкълэу. Бзэджашлэхэм пшъэдэклъжъ ягъэхъыгъэнымкIэ федеральнэ къулыкъум и Гъэlorышланлэу Адыгэ Республикэм щылэм илофшIэнкIэ гъэхъагъэу ыкIи щыклагъэу илэхэр къыхагъэщыгъэх. ГумэкIыгъоу къэуцухэрэр дэгъэзыжыгъэхэ хъунхэмкIэ шIэгъэн фэелъэныкъохэр къыхагъэщыгъэх, тапэки пшъэрылхэр гъэнэфагъэхэр зыфагъэуцужыгъэх.

КИАРЭ Фатим.

Сурэтхэр Iэшъынэ Аслъан тырихыгъэх.

УАХЪТЭМРЭ ТИЗЭФЫЩЫТЫКIЭХЭМРЭ

Iахъыл гүфэбэныгъэм нахъ лъапIэ щылэп

Щыфыр дунаим къызщытехъорэмрэ зыщехыжы-рэмрэ къыклоцI бэмэ архыылIэ, ащ ищылэныгъэ зэгъэфагъэ зэрэхъурэр бэмэ япхыгъ. Ау ахэм ар зягупшысэжърэр икъарыу нахъ къыщыкIэ зыхъукIэ ары.

Цыфым гүкIэгъурэ шIулъэгъуныгъэрэ имылэу игъашIэ зыхъыкIэ, дунаишхом пкIэнчъэу тетыгъэу алытэ, юужкIи дахэкIэ игугъу ашIыжырэп. Цыфыр зафэмэ, шыпкъагъэ уилэмэ, укъэ-зыгъэхъугъэ Тхъэшхом щынагъо фыуилэмэ, цыфхэм гүкIэгъу афэпшIын фæе, ау экIэмэ ар афэгъэцэклэрэп. Цыфыр пстэуи арэуцтэу уафыщымытытми, уанэ-уатэхэм, уилахылыр благъэхэм уахэмыхъаныр, уалымыкло-ныр сыда зыщыщыр? Ар сэ сшъхъэкIэ емыкIу ыкIи гунахъэу сэлпытэ. Непэ цыфхэм язэхыхъэ, анахъэу зын къылыфыгъэхэм, зэлахылыр благъэхэм, нахъ макIэ мэхъу зэпыт. Мы Iофым хэхъухъэрэр бэ: зым уахътэ илэп, адрэм ахэр щыгупшэжыгъэх, бэшагъэу ымылэгъугъэ Iахылыр имылэжхэм фэдэу къыхъэхъу. Сыда шъу-луа арэуцтэу зыкIэхъурэр? Мы упчIэм иджэуап къетыжыгъошIоп.

Илпэс зыбгупшыкIэ тызэ-кIэлэбэжымы, хэти Iахылыр дэжъ мыкIоу зы тхъамафэ къы-хэкIыштыгъэл. Сыд транспорт

ащыгъум щылагъэр, автобус закъо горэ нылэп мыжъогъогум рыклоштыгъэр. Лъэсэу километ-рипшI пчъагъэ акIузэ, къешхымы, къесымы ялахылыр, яблагъэхэм адэжъ Iлоштыгъэх. Джы непэ сыда тикIуакIэр? КъыкIэ-нагъэм фэдэу машинэ псын-кIэмкIэ ялахылыр, яблагъэхэм адэжъ адэлъадэхъэшъ, бын-унагъом исхэр икъоу амылэгъу-хэу къадэхъушъутыжыых...

«Зимылэм янэ фэхъакIэжы-рэр» ело адыгэ гуцылэжыым. Илпэс зыбгупшыкIэ узэкIэлэ-бэжымы цыфхэм гүкIэгъоу, шIулъэгъуныгъэу ахэлыгъэр непэ ахэлыжъэп. Нэлосэ благъэ хъакIэу къызыкIокIэ, ар чэщым щамыгъэсэу, амыхъакIэу, амыгъашIоу дагъэклъыжыштыгъэл. Джы адэ сыдэуцтэу ащ фэдэхэм апэгъокIыхэра? Мы упчIэм иджэуап къесымытыжымы шъори дэгъоу къыжъугурэлэ, шъолъэгъу.

Сызэрихылагъэу слъэгъугъэ горэм игугъу къэсымышын слэ-кIыштэп. Сигъунэгъу горэм ыдэжъ шэмбэтым тыригъафэу

иныбджэгъумэ ащыщ тIэклурэ щысынэу къэкIуагъ. Хъэшхоу щагум дэлъыр къэлапчъэм къы-лулъади, хъакъоу ригъэжъагъ. Макъэр зызэхехым, унэм бзыл-фыгъэ хэкIотэгъэ хъазыр горэ къыкIи, хъэм фэгубжи къэлап-чъэр къылуихыгъ. Иныбджэгъу исымэ Iухъэгъэ лIыр еупчIыгъ. Имысэу бзылфыгъэм къыри-луагъ, сыд ышIэн, лIым къыгъа-зи къылуыжыгъ. Ащ юуж, та-къыкIэ заулэ нахъ темышлагъэу зыдэжъ къэкIогъэ ныбджэгъур имашинэ исэу щагум къыдэ-кIыгъ.

Гъабли, зауи тапэки къыкIы-гъэх. Шхын зимылэм лъылэсы-штыгъэх, дэгъуащэщтыгъэх. Егъа-шIэм зэрэмышIэщтыгъэ цыфхэу а зы чытырым зэдыдэлъхэм зы хъалыгъу бзыгъур зэфаго-щыштыгъэ. Джы гъогум щызэлэ-клагъэхэми, зэлахылырхэми амы-шIэу зэблэкIыхэу къыхэкIы. Опсэуфэ узэхэмыхъаныр, узэ-рэмылэгъуныр тэрэзэп. ЕтIанэ къын уилэ хъумэ, узэхэхъажы-кIэ сыда къыкIырэр? Мылкурэ былымрэ зызэтэгъотылэжыым, зэкIэ шэн дахэу цыфым хэлын фаехэр тшыгупшэжыгъэх, гү-фэбэныгъэри гүкIэгъури Iлоды-гъэх, нэмыкI гупшысэхэр апэрэ чIыплэм къэуцугъэх. Ащ фэдэ дунээеплпыкIэу бэмэ ялэ ху-

гъэм зэрарышхо къытфехы: тиньбыжыкIэхэм ягъогу зэлухыгъэ-нымкIэ, ахэр щылэныгъэм пы-тэу хуэцонхэмкIэ пэрыохъушхо мэхъу, зыныбжъ икъугъэхэу унагъо зышIэн фæехэр ащ елъа-хъэх, сыда плэмэ удэкIощтми къэпщэштми мылкъу дэгъу уилэн фаеу хъугъэ. Ау мылкъумрэ былымымрэ уафэмысакъымэ узэтемыплъэжъэу уашын алъэ-кIышт. Ащ фэдэу щысэ къэс-хын.

СинэлосэлI горэм дэжъ иныб-джэгъу лъэлэу илэу къэкIуагъ. Сыд фэмышIэн ныбджэгъум, ыжэ къыдэмыкIызэ зыфаер фи-гъэцэклагъ. Уахътэр макIо, ахъ-щэр зыритыгъэр илпэс зытIуш хъугъэ, плалъэу фишIыгъэм бли-гъэклъыгъ. Ау сыд рилон? Зыпари фелощъугъэп. Мафэ горэм зэ-дыщысынхэу зы чIыплэ зэди-фагъэх. Лъэшэу зыщытхъужъэу, ежъ фэдэ щымылэу къылуатэу ригъэжъагъ. Ащ дэжымы фэмы-щылэу ахъщэ чIыфэ езытыгъэм къыIотагъ иныбджэгъу горэм къыришлагъэр, шыпкъэ, ыцIэ шъхъэихыгъэу къымылоу. Ау ежъ зэрэфэгъэхыгъэр къышлагъ. Ащ къыщегъэжъагъэу зэныб-джэгъу хъалэлитIур зэдэгущы-лэжхэрэр, зэхэхъажхэрэр.

Зэшхэм акъохэу тикъуаджэ дэххэм къахъулагъэми шъуегу-пшыс. Узэлахылыр, узэпэбла-гъэу щытмэ, сыд фэдэрэ хъари, къини зэдэолэты. Джары адыгэ-мэ зыкIалорэр: «Уанэ гъашIо, пкъош шIу лъэгъу, уиныбджэгъу уанэшэу лъытэ». ИунагъокIэ Iоф горэ зэшIуихын фаеу, ащ пае ахъщэ тIэклэу ищыклагъэу Iалэм

иунэкъош рилуагъ. Зыфилуагъэм фэдиз адрэм ахъщэ къыритыгъ. БэкIаерэ хэтыгъэхэу, чIыфэ зы-тыгъэр ахъщэ фае хъугъэ. Тыди кIуагъэ, ау ыгъотыгъэп, Iофыр зытетыр ятэщым рилуагъ. Ау зыпари къыриложыгъэп. Арэу-цтэу къызэрехъулагъэр Iалэм ыгу хэкIыгъ, ау сыд рилон ятэ-шышхом? Охътэ тIэклэу тешлагъэу ар аварешхом хафи, ахъщэм игугъу джыри зэ зыфешIым, «Арэп, мы ахъщэу пысхыгъа-гъэм ушIонагъа, ащ нахъ зэфэ-гъэгъурэба?» — къырилуагъ. Тхъэм нахъ ымышIэу зекIогъэ Iалэм иахъщэ хые зэунэкъош-хэр пыи зэфышIыгъэх. Сыд къош гүфэбэныгъа ар? Зыщыбгъэгъу-пшэ хуэцтэу былымым иккъэлуа-кIэ фэдэу икIожыкIи зэрэщы-тыр, Iахылыр гүфэбэныгъэм, шIу-лэгъуныгъэм нахъ лъапIэ щылэп.

Мы Iофым хэтэрэ цыфыи ыгъэ-гумэкIын фæе, зэкIэмэ зэды-тилоф, ащ уегупшысхэн фаеу не-пэ ащ фэдэ чIыплэ тиуцуагъ. Адыгэ лъэпкъэу къэнэжыгъэм игъэпытэнкIэ гүкIэгъу зэфыщы-тыкIэм бэ елытыгъэр. Узэкъот-мэ — улпэш. ЕгъашIэм адыгэ лъэпкъым ишэн-хабзэхэм ащы-щыгъэ зэлыкIоныр, зэрэгъэла-хылыныр. Джы а шэн шлагъо-хэр тхэзыжъхэмэ, сыда ящылэ-кIэщтыр къытIэхъухъэрэ ныб-жыкIэхэм?

Узэлахылымэ, узэныбджэгъу-мэ дунаим утетифэ, опсэуфэ угухэр зэфэшъабэхэу, шIу узэ-рэлъэгъоу, зым Iэпызырэр ад-рэм къыштэжъэу упсэун фаеу къысшIошIы.

ХЪОДЭ Сэфэр.
IофшIэным иветеран.

ЩЫЛЭ МАЗЭМ и 25-р — УРЫСЫЕМ ИСТУДЕНТХЭМ Я МАФ

Студенческэ илъэсхэр гум икыжыхэрэп

Щыфым ищылэныгэкIэ анахь охътэ гъэшлэгъонэу, гум кынэжырэм ащыщых студенческэ илъэсхэр. Илъэс пчъагъэрэ зедеджагъэхэм ныбджэгъуныгъэ, гуфэбныгъэ азыфагу къехъэ.

Мэфэкихэм анахь чэфэу, ныбжыкIэгъур кызылотыкыхэрэм ащыщ Урысыем истудентхэм я Мафэу щылэ мазэм и 25-м хагъэунэфыкIырэр. Ащ тарихъ гъэшлэгъон пылъ. ЫпэкIэ шыхъу хъэзабщэчэу Татьяна и Мафэу агъэнэфагъэм ехъулэу графэу Иван Шуваловым илъэлукIэ императрицэу Елизаветэ унашъо ышыгъ Москвскэ университетым икы-зэлукIэ. Шуваловым мы мафэр кызызырыкIоу кыыхыгъэп, сыда плэмэ янэ имэфэки мафэу щытыгъ. Апшъэрэ еджаплэм имэфэкилэу ар апэ алытэщтыгъ, нэужым зэкIэ студентхэм агъэмэфэкилэу рагъэ-жагъ. Мыекъуапэ студент нэбгырэ 15821-рэ щеджэ, ямэфэки

ипэгъокIэу ахэм ащыщхэр гушылэгъу тшыгъэх.

Адыгэ къралыгъо университетым илъэпкъ факультет щеджэрэ ШъхъакIемыкIо Фатимэ мы мафэр имэфэки дэдэу елытэ. Ящэнэрэ курсым щеджэрэ пшъэшъэжыем истуденческэ илъэсхэр гъэшлэгъонэу, шуагъэ кытэу зэригъаклорэр кытфилотагъ.

— Адыгабзэм изэгъэшлэн нахь игъэклотыгъэу ыуж сыханэу сыгу къэхъэм я 9-рэ классым сисыгъ, — ело Фатимэ. — Адыгабзэмрэ адыгэ литературэмрэ яегъэджэгъу сыхатхэр сыдигъокIи сшлогъэшлэгъоныгъэх. Ар зыхъатырэу слыитэрэр сикIэлэегъэджагъэу МэратыкIо Зарет ары. Адыгэ

тхакIохэм япроизвeдeниeхэм сяджэныр лъэшэу сикIас. Синидэльфыбзэ, сиadyгабзэ сищылэныгъэ гъогу зэрыспхыгъэм сырэгъушхо. Еджэныр къэсыухымэ, сэнэхъатэу зэгъэгъотыремкIэ лoф сшлэнэу сыфай.

Адыгэ культурэм итарихъ игъэклотыгъэу Фатимэ зэрегъашлэ. Ижырэ щылакIэр зыфэдагъэр, адыгэхэм ящылэклэпсэулагъэр, адыгэ бзылфыгъэм итеплэ, ишъуашэ идэхагъэ ыгу етыгъэу пшъэшъэжыем къелуатэх.

Арын фэе Фатимэ къэшоньыми зыкIыпыхъагъэр. Апэрэ курсым кыщегъэжагъэу мы апшъэрэ еджаплэм икъэшоколо купэу «Нарт» зыфилорэм ар кыщэщы. Къэлэ зэфэшъхъафхэм концертхэр къащатых. Анахъэу ыгу кынэжыгъэр Шъачэ щыкIогъэ Олимпиадэм кыщызызэлухыгъэгъэ «Адыгэ Унэм» мазэрэ зэрэщылагъэр ары. Адыгэхэм

якультура идэхагъэ къагъэлэгъуагъ.

Ушэтынхэр Фатимэ ытыгъэхэу кызызырыкIоу къуаджэу Джыракъые изыгъэпсэфыгъо уахътэ джы щегъако. Ау ныбджэгъухэм мы мафэмкIэ зэрэфэгъушлощтыр къело.

— СыгукIэ зэхэсэшлэ мы илъэситфэу сызэреджэрэ сищылэныгъэ пытэу хэуцонэу. Тызэреджэрэм нэмыкIэу лoф-

тхъэбзэ гъэшлэгъонхэр ренэу тфызэхашэх. Зы унэгъо Iужыум фэдэу тызэхэт, зэгурылоньгъэ, шъхъэклэфэныгъэ тазыфагу илъ.

Ары, непэ зы унагъом фэдэу зэхэт студентхэр илъэс заулэклэ чыплэ зэфэшъхъафхэм ащылэщтых. Янасып зыхэлъым рыкIощтых, ау гукъэ-кIыж дахэу ялэхэр ащыгъу-пшэщтхэп. Студенческэ илъэсхэр гум икыжыхэрэп.

— Сызфеджэрэ сэнэхъатыр шу сзыгъэлэгъэгъуэр адыгэ литературэмкIэ сикIэлэегъэджагъэу Шънэхъо Саниет ары. Ащ иегъэджен сыхъатхэр къэсыфэхэ сшлуабэ дашлэщтыгъ, пстэ-

ИкIэсэ сэнэхъатыр зэрегъэгъоты...

Сабыим ицIыкIугъом анахь пэблэгъэ джэгукIэхэмкIэ сэнэхъатэу кыыхыщтыр къэпшлэн плъэ-кIыщт. Нэхэе Асиет пэублэ классхэм къащегъэ-жагъэу литературэр лъэшэу икIэсагъ. Ащ кыыхэ-кIэу джы Адыгэ къралыгъо университетым илъэпкъ факультет истуденткэ, адыгэ литературэр ищылэныгъэ щыпхырищын гухэлъ иI.

уми афэмыдэу, гъэшлэгъонэу темэр кызызырылатэрэм сизлэпищэтыгъ, — къелуатэ Нэхэе Асиет.

Пшъэшъэ ныбжыкIэм адыгэ литературэр нахь пэблагъэ хъоуригъэжагъ. Егъэджен сыхъатым щызэригъашлэрэм нэмыкIэу адыгэ тхакIохэм ярассказ-

хэр, усэхэр зэригъэгъотыщтыгъэх, яджэщтыгъэ.

— Адыгэ шэн-зэхэтыкIэхэм, намысым, сыбзэ шу слэгъуным, сырыгушхоным, ащ сырылэжъэнэу кыыхэсхыным сыфэ-зыцагъэхэм ащыщ сянэжы. Ащ лорылатэхэу, нахыпэм щыла-кIэу ялагъэм, зекIуакIэу адыгэ-

хэм ахэлъыгъэхэм афэгъэхьыгъэ къэбар гъэшлэгъонэу кысфилуатэхэрэм сядэу зэпытыщтыгъ. Еджаплэми шу щыслэгъуэгъэ адыгэ литературэри, сянэжэ нэлуасэ сызфилыгъэхэри сыгу пытэу исыубытагъэх ыкIи ахэм япхыгъэ сэнэхъатыр зэзгъэгъотыным ыуж сыхагъ, — къелуатэ Асиет.

Пшъашъэм янэжэ кыфилотэгъэ лорылатэхэр зычIэхъэгъэ университетым щеджэнымкIэ лъэшэу Iэпылэгъу кыфэхъух. Ыбзэ нахь тIупщыгъэу, къэлэ-кIэ зэфэшъхъафхэр ыгъэфедэнхэм ахэм фэгъэсагъ.

Нэхэе Асиет непэ я 3-рэ курсым ис. Сэнэхъатэу кыыхыгъэу зыфеджэрэр ыгу рехъы. Пшъэшъэ нэутхэр факультетым щырагъэкIокIырэ лoфтхъабзэхэми чанэу ахэлажъэ.

Студенческэ советэу факультетым илэм ипаш.

— Студенческэ илъэсхэр псынклэу чъэщтых. Узегупшысэклэ, илъэси 5-р щылэныгъэм елытыгъэмэ бэп, арышъ, ахэр гъэшлэгъонэу згъэкIонхэу, сыгу кынэжыныхэу сыфай, — кытфелуатэ Асиет.

Ямэфэки мафэу къэблагъэрэр апэрэ курсым кыщегъэ-жагъэу студент ныбжыкIэм егъэмэфэки. Илъэс къэс ащ изэхэщэн ыкIи ирегъэкIокIын нахь гъэшлэгъоны зэрашыщтым факультетым илофылэхэри, щеджэхэрэри яшъыпкъэу пылтых. лoфтхъэбзэ зэфэшъхъафхэр факультетым цашых, ежэ зэлэгъухэри зэгъусэхэу мэхэфых.

Пшъэшъэ ныбжыкIэм еджэныр кызызырыкIэ студенческэ илъэсхэу зэринэклыгъэхэр ыгу кынэжыщтых, сэнэхъатэу кыыхыгъэм рылэжъэщт ыкIи еджэгъу уахътэу илагъэр фэбэныгъэ хэлъэу зыдилыгъыщт.

Япллэнэрэу ыгъэмэфэкищт

ХъэшъуанэкIо Маринэ Мыекъопэ къралыгъо технологическэ университетым щеджэ. Я 4-рэ курсыр мыгъэ кыухынышъ, илъэс пчъагъэм зыкIэ-хъопсыщтыгъэ сэнэхъатыр зэригъэгъотыщт.

А уахътэр кыфэмыгъэсыжъэу пшъэшъэ ныбжыкIэр ежэ, ау студенческэ илъэсхэр зэриуыщтхэр ыгу загъорэ кыхэулэ. Мыгъэ аужырэу ыгъэмэфэкищт мафэм ишъыпкъэу зыфегъэхъа-зыры, адрэхэм афэмыдэу, нахь гъэшлэгъонэу ригъэкIокIынэу ар егъэнафэ.

— Медицинэм епхыгъэ сэнэхъатхэр сикIэсагъэх, кIэлэегъаджэу лoф сшлэным сегупшысэуи хъугъэ, ау сыгукIэ кыс-

пэблагъэу, нахь сшлогъэшлэгъонэу кыыхэсхыгъэр чIыгум епхыгъэ сэнэхъатыр ары, — къелуатэ Маринэ. — Сятэ чIыгум зэрэдэлажъэрэр арынкIи хъунмыш фэдэ гухэлъ зыкIэсшыгъэр.

Мыекъопэ къралыгъо технологическэ университетым иаграрнэ факультет пшъэшъэ ныбжыкIэр чIэхъагъ ыкIи ыгу етыгъэу зыфэе сэнэхъатыр кызы-лэклэгъахъэ.

— Систуденческэ илъэсхэр сшыгъупшэщтхэп. Седжэфэ си-

лэгъоу, зэфэшъхъаф къралыгъохэм, къалэхэм, къуаджэхэм къарыкIыгъэу бэ нэлуасэ сизфэхъугъэр. Ахэм ящылэклэпсэула, шэн-хабзэу ахэлхэр зэгъэшлэгъэх, синэрылэгъу хъугъэх.

ХъэшъуанэкIо Маринэ еджэным зэрэфэщагъэм нэмыкIэу спортыри икIас. Анахъэу волейболыр ары зашлэрэр. Ар зыщеджэгурэ купым апэрэ чыплэр зэнэкъокъубэмэ къащыдихыгъ.

Студент илъэсыгъохэр къэ-гъагъэм икызызлухыгъо уахътэм Маринэ фегъадэ. Цыфыр ныбжыкIэу, ыльэгъурэри кыдэхъурэри бэу ащ кыщэхъу. Студентхэм я Мафэ ежэ зыщеджэрэ апшъэрэ еджаплэм илъэс къэс щыхагъэунэфыкIы.

— Зэнэкъокъухэр, джэгукIэ зэфэшъхъафхэр, лoфтхъэбзэ гъэшлэгъонхэр щызэхашэх. Факультетхэм ястудентхэм ащыщэу сэнауыгъэ зыхэлхэр ахэм ахэлажъэх, — къелуатэ Ма-

ринэ. — Апэрэ курсым кычIэхъэгъэхэ ныбжыкIэхэм Iэпылэгъу тафэхъоуи кыыхэклы. Зы университетым тыщеджэ, зэгурылоньгъэ тхэлъэу, тIуахътэ гъэшлэгъонэу, шуагъэ хэлъэу дгъэклон фэу сэлъытэ.

Мы мафэр студентхэм ямызакъоу ахэр езыгъэджэрэ кIэлэегъаджэхэми ямэфэки, сыда плэмэ сэнэхъатэу арагъэгъотырем имызакъоу гъэсагъэ хъунхэм, зекIокIэ-шыкIэ дахэхэр ахэлъынхэм, яуахътэ гъэшлэгъонэу агъэклоным ахэр фэлажъэх. Адыгейм ис студентхэм зэкIэми тыгу кыдделэу тафэгъушлэ. Псауныгъэ пытэ ялэу, еджэнымкIэ гъэхэгъэшлэхэр ашынхэу тафэлъало.

**Нэклубгор
зыгъэхъазырыгъэхэр
ПАТЫКIО Анет,
ГЪОНЭЖЫКIО Сэтэнай.**

ЦЭЙ ИБРАХЫМЭ КЪЫЗЫХЪУГЪЭР ИЛЬЭСИ 125-рэ ХЪУГЪЭ

Лъэпкъэу зыщыщым изэхэшлыкI къылэтынэу, илэшлагIи ишлэныгIи ыгъэбзгъонэу, идуховнэ гъэхъагъэ нэмыкI цыфIлъэпкъхэм алыгъэлэсынэу лъэпкъ пэпчI илъфыгъэхэм къахэкIы. Ащ фэдэу адыгэм илъфыгъэхэм зэу ащыщ Цэй Ибрахымэ къызыхъугъэр шылэ мазэм ильэси 125-рэ хъугъэ.

Лъэпкъ культурэм илэжьэкIошху

Ибрахымэ идунэе гъашлэ клэкIы дэд — ильэс 46-рэ нылэп (11.01.1890 — 7.09.1936), ау а гъэшлэ клэкIым къогъанэ имылэу лъэпкъ художественнэ гупшысэм, псалъэм, лъэпкъ сценическэ искусствэм афэлэжьагъ, лэжьыгъэшлуи зэлуи-гъэклагъ. Джа духовнэ мылп-коу илъэпкъ филэжьыгъэм ежыцIи епхыгъэу илъэпкъ къыфигъэнагъ къэхъурэ лэуж пэпчI дышылэнэу.

Адыгэ гуцылэжьхэм ахэт «Тубэ хъасэгощым ухэмыфагъэмэ — уабдзахэп» ылоу. Тубэ хъасэгощым Iахьклэ хэфэгъэ къодыехэп Цэйхэр — хъасэгощыр резыгъэкIокIыгъэхэм япчэгу шъыпкъагъэх нахь. Илъэпкъ лъапсэ щыгъупшэу Ибрахымэ зыкли къыхэкIыгъэп. Ащ фэгъэхыгъэ къэбархэр бэ зыгъэшлэгъэ лыжхэм къаригъэло-тагъэу ытхыжыгъэхэу архивым хэлъых. Зыщыщыр цымыгъупшэу, илъэпкъ лъапсэ рыгушхоу зэрэщытыгъэр къаушыхъаты революцием ыпэкIэ «Мусульманская газета» (Санкт-Петербург), «Майкопское эхо» (Мыекыуапэ) зыфилорэ гъэзетхэм къащыхиутыгъэхэ статьяхэм, очеркхэм, рассказхэм «И.А.», «Ибрагим Абадзех», «Абадзех» ылозэ зэрэклитхэщытыгъэм.

Тубэ клэй дэсхэр дэмыфэжьхэ хъуи, къыдэкощыкIыгъэхэр ахэтых лакъохэм. Ахэм ащыщыгъэх Цэйхэри. Къушхъэ чэпэр алыгъэу ябылым жъугъэхэр агъэхъухэмэ къылыкIуатэхэзэ, псыхъо бэклаемэ акIэрытIысхъагъэх: Шъхъагуашэ, Пчыхъэ икIэйхэм, ащ ыуж Псэ-къупсашхъэ щыпсэугъэх. Урысыем адыгэхэр зыштэгъэ лъэхъаным ЦIахъо клэй дэсыгъэх. Хым икIыжынынхэу фэмыеу бжъэдэгъумэ Цэйхэр къахэхъажыгъэх. Апэрэ лъэхъаным Лъэустэнхъаблэ тIысыплэ-псэуплэу къыхахыгъ, нэужым Шынджые клэжьыгъэх. А лъэхъанэ гузэжьогъур, лъэпкъ клэдым игууз къэбархэр мыплъыкIо-жыгъэу хэтрэ унагуи илпыгъ. Ибрахымэ исабынгъом янэ ибидзыщэу гъомылэ фэхъугъи, жъэу къыщагIи, псэу зэшъуагIи ахэтIухъагъэхэу а къэбар тхъамыкIагъохэр ахэтыгъэх, игурышэ-гупшысэхэм, ишэн-нэ-шанэхэм, изэхэшлэ-шлэныгъэхэм язэгъэфэн лъапсэу фэхъугъэх. Нэужым писателъ зэхъум, лъэпкъым а тхъамыкIэгъошхоу пэ-кIэкIыгъэм игутео макъэ Ибрахымэ ытхыгъэ пстэуми плөми

хъунэу къахэлукIы, шъхъахыжь-псэхыжьэу ежъэжыгъэхэм ягумэкI-гухэкI ащызэхэошлэ.

Цэй Мыхъамэтэу Шынджые зиунагъокIэ къэкIожьыгъэм къуитIу илагъ — Шъалихъэрэ Хъатитурэ. Шъалихъэ нэутхэ хъазырти, ефэнды ашIынэу бэклаерэ рагъэджагъ, хэшлыкIи фырилэу, цыфхэми агурылоу иефэндыгъо ригъажыи шъхъае, ильэс 19-м ихъагъэу «ащкIэ къэзгъахъэрэмкIэ сыщылэнэу сыфаеп» ылуи, Быупсыж мээ (ПчыхъалыкIуае мээ) пхъэ къэлэтыр щышIэу ригъажыи, иамалхэри зэпыфэхэи, тутын плантациехэри нэужым илэхэ хъугъэ. Унэ-бгъэгъэ игъэкIотыгъэхэр чылэм щырилэхэу, иунэхэр Екатеринодари дэтхэу унэгъо зэлэклэл хъугъэ. Шъалихъэ тыркубзэкIэ гъэсэнэгъэ шукIае илэу, урыс тхылым хэшлыкI тIэкIу фырилэти, икIалэхэм гъэсэнэгъэ аритыным лъэшэу пылпыгъ. ЫкIохэри ыпхъухэри Екатеринодар гимназиехэм ащыригъаджэщытыгъэх. Ятфэнэрэ сабыеу Цэйхэм яунагъо къыхъуагъ Ибрахымэ. ГупкIэу, ыльэгъурэри зэхихырэри цымыгъупшэжъэу, зыфежьэрэр гъунэм нэсэу зэхефыфэ мыуцоу, лъэшэу сабыи нэутхэу, гүфит-шъхъафитэу зеклоу, нэжгъур дэдэу къежъагъ Ибрахымэ. А лъэныкIо пстэуми зыкызылэуахынымкIэ гушъхъэгъомылэ фэхъугъ плуныгъэ гъэсэнэгъэу исабынгъом дызэрахъагъэр: ильэсий ыныбж зэхъум къыщегъэжьагъэу Екатеринодар яунэу дэтым гувернерхэм цырагъаджэзэ еджаплэм фагъэхъазырыгъ. Ильэси 9 ыныбж охъуфэ, программэ теубытагъэкIэ лъэшэу агъэхъазыри, 1899-рэ ильэсым уплъэ-кIун зэнэкIокIуэ экзаменхэр ытхыи, еджэплэ хэхыгъэу Александровскэ реалнэ ильэсик училищым иублэплэ класс чIэхъагъ. Предмет пстэумкIи Ибрахымэ дэгъу дэдэу еджэщытыгъэ, ау художественнэ литературэр, бзэхэр анахышлу ыльэгъуштыгъэх. Общественнэ лэфэу еджаплэм щызэрахъэхэрэм Ибрахымэ чанэу ахэлэжьэщытыгъэ. Арэу щытми, еджаплэр къыухыныр инасып къыхыгъэп: 1907-рэ ильэсым Ибрахымэ ятэ Шъалихъэ банкрот хъугъэ: къалэм дэт унэхэм язакъоп, бгъагIи, тутын плантациеу яли, зычIэс унэм нэмыкI къамыганэу, зэкIэри ащагъ. А лъэхъан дэдэм еджаплэми ахэхъуагъэу щытыгъ. Iа-

хыхэм якомитет Iэпылэгъухэр ытэуи къыхэкIыштыгъэ шъхъае, Ибрахымэ лъэлэу тхылыгъэ ытхыгъэм зи къыкIыгъэп: еджаплэм щызэхэщэгъэгъэ социал-демократическэ клэлэеджэкIо организацием Ибрахымэ зэрэхэтыр зышлэхэрэм, ащ фэдэ еджаплэм шлушлэ гукIагъу фэлшыныр амыдэу, лъэлэу тхылыр къыщагъэзыягъ. Джащ тетэу, аужырэ я 6-рэ классым щеджэзэ, еджаплэр къымылухэу Ибрахымэ къычIэкIыжыи фаеу хъугъэ. Чылэм къыгъэзэжыи ильэситIо дэсыгъ унэгъо-хъызмэт лэфхэр ышлэхэу. Ащ егупсэфылагъэп гъэсэнэгъи зилэу, общественнэ-политическэ лэфхэм ахэхэагъэу хъугъэ ныбжыкIэр. 1908-рэ ильэсым чылэм дэкIыжыи, чыплэ зэфэшхъа-фыбэм ащылагъ, нэмыкI лэфхэри ышлагъ. Шылэныгъэм икIэгъэзэ-къэгъэхэр, иикIыплэ къынхэр университет фэхъугъэх Ибрахымэ.

Лъэпкъым ищылэклэ-псэукIэ изытет, тетыгъор зыхэм яжъа-лымэгъэ зекIуакIэ, шъхъазы-фэшлухэу, лъэпкъым зыкIыб фэзыгъэзагъэхэм яцIыфыгъэн-чъагъэ, пачыхъэ хабзэм лъэпкъ цыкIухэм адызэрихэрэ политикэ зэфэнчъагъэр — ахэм машлор къахыригъэхэу зычи-умысырэ (критикэ зычишлыр) тхыгъэхэр 1912-рэ ильэсым къыщегъэжьагъэу къыхиутыхэу Ибрахымэ еублэ. Санкт-Петербург къыщыдэкIыштыгъэ гъэзетэу «Мусульманская газета» зыфилорэм статьягъэ «Пятидесятилетняя административная опека» (1913), «Против злейшего врага» (1913), рассказхэу «Горе-интеллигент» (1913), «Автомобиль» (1914) ыкIи ахэм анэмыкIхэри, гъэзетэу «Майкопское эхо» зыфилорэм «Ржавчина» (1916), «Обездоленные» (1916), «В сумерках» (1916) ыкIи фэшхъафхэри къащыхеутых.

Ибрахымэ изэхэшлыкI, идунэеппыкIэ зэгъэзэфагъэ ащы-хъугъ, ащыпытагъ щылэклэ-псэукIэу зэхъокIыныгъабэ зыщыхъугъэм, Пшызэ шьолпыр, Къырым хэку шъхъафитыныгъэ клэдэу бэнэ жъугъэу ащыкIуа-гъэхэу зыхэлэжьагъэхэм. Гүгъэр лъагэу, шлошхъуныгъэр пытэу янеушпырэ мэфэ нэфхэр къызысыщт уахъэр къызэрагъэб-лэгъэным иджэмэкъэшхо жъым щызэзэрэхэщытыгъэ. НыбжыкIэ клэлэеджэкIо социал-демократическэ партием хэщагъэ хъугъэр а пстэумэ нахь къызэ-

кIагъэблагъ, революционнэ банэм хэтхэм ясатыр ахыгъэу-уцагъ.

ХэбзакIэр загъэпсым лэфшлэным ыгупчэ иуцуагъ. Шынджые къоджэ ревкомым ипашэу, къушхъэчIэсмэ ялоф пылэ комиссариатым исекретарэу, нэужым и Комиссарэу (1918), Кубчерревкомым и ЦИК ичленэу (1918), Шынджые къоджэ Советым итхъаматэу (1920) лэфхэр ышлагъэх. Ахэр IэнатIэхэм ацIэ къодый, ау акIыб сыд фэдиз лэфшлэн зэхэщэна, зэшлохына дэтыр?! Нэужым Пшызэ шьолпыр ятIонэрэу Совет хабзэр зыщагъэуцужыым, Кубчерревкомым хэт КъушхъэчIэсмэм яисполком хэтыгъ (1920 — 1922), Адыгэ автоном хэкур загъэпсым, ащ иисполком зэхэщэгъу пчъагъэхэм ячленыгъ, отдел зэфэшхъафхэм япэщагъ, лэфыгъокIабэм язэхэщаклоу, язэшло-хаклоу щытыгъ Ибрахымэ...

Адыгэ хэку исполкомым хэтэу, очылхэм я Коллегии итхъаматэу зыщэтэм адыгэхэм ятарыхъкIэ апэрэу адыгабзэкIэ суд лэфхэр рекIокIыхэу Ибрахымэ ыгъэпсыгъагъ, радио-кэбатынхэр адыгабзэкIэ зэхэщэщытыгъэх, ежы ышхъэкIэ къэтын пчъагъэ ышлэ, адыгаб-зэкIэ радио-кэбатыным игъогупэ зэлуихыгъ. Адыгэ хэкум изэгъэшлэн пылэ Обществэм, лъэпкъ музейм язэхэщэн клэ-щаклоу фэхъугъэхэм ащыщ Ибрахымэ. Обществэр зызэхэ-щагъэм, 1925-рэ ильэсым, къы-щегъэжьагъэу ответствэннэ секретарэу илагъ. Плөпэн хъуми, лэфхэр зэкIэ зезыхъэщытыгъэр ежы Ибрахымэ арыгъэ. Лъэпкъ зэгъэшлэным ехыллэгъэ лэфыгъуабэм афэгъэхыгъэ зэхэфынхэр Обществэм ышлышты-гъэх, цыф жъугъэхэр зэлуагъа-кIэхэмэ научнэ докладхэр къа-фашIэхэу, лэфыгъо гъэшлэгъон-хэр зэхэщэщытыгъэх. Ежы Ибрахымэ ащ фэдэ зэлукIэгъухэм докладхэр мызэу, мытлоу къа-щишлыгъэх. Ахэми язэкъуагъэп: лъэпкъ тарыхъым ехыллагъэу тхылэ зэфэшхъафхэм къадэ-хъагъэхэу джы гъотыгъуае хъугъэхэр къыдэгъэкIыжыгъэн-хэмкIэ лэф макIэп Обществэм ышлагъэр. Обществэм ильэси 3 лэф зешлэм къыгурылуагъ ащ фэдэу, ежы-ежыырэу зэхэхъэгъэ купым, сыд фэди-зэу ахэм яшъыпкъэнкIи фит, лъэпкъым ыбзэ, ижерыло твор-чествэ, илитературэ, итарихъ, илэшлагъэхэр зэгъэшлэгъэнхэмкIэ зехъэгъэн фэе лэфыгъо пстэ-ури хэо-хапкIэкIэ ыгъэцэкIэн зэрымпылэкIыштыр. лэфшлэплэ гъэнэфагъэхэм Обществэм ич-ленхэр алутхэу, мыдрэр хъа-тыр локIэ дагъэцакIэщытыгъэ. Арэуштэу цымытэу, лъэпкъ лэфыгъохэм апылщт къэралыгъо лэфшлэплэ-ушэтыплэ зэхэщэгъэ-ным идао ышлэу 1927-рэ ильэ-сым Адыгэ хэку исполкомым «Докладной запискэ» Цэй Ибрахымэ етхы. АщкIэ зэшлохы-гъэ зымыхъукIэ, ыужырэ ильэ-си, 1928-рэ ильэсми, а лэфыр кIелэтыжыи, хэку лэфшлэплэ, край лэфшлэплэ къыганэхэрэп, ыгъэгупсэфыхэрэп. Джащ те-тэу, Цэй Ибрахымэ ипхъе-псыекIэ непэ «Гуманитарнэ шлэныгъэмэ апылэ Адыгэ рес-публиканскэ институткIэ» заджэ-

ШЪХЪЭЛЭХЪО Абу

хэрэр зэхэщагъэ хъугъэ. А «Докладной запискэм» Ибра-хымэ къыщылэтыгъэхэм ащы-щыбэ зэшлохыгъэ хъугъэ, ау лэфыгъо пчъагъэ непэрэ мафэми блэкIыплэ имылэу зэшлохыгъэн фаехэу къэнэжыи. Ахэм ащы-щых, гушылэм пае, киностуди-ем, драмстудием адыгэ ныб-жыкIэхэр еджаплэ гъэклогъэн-хэр, адыгэ пшынаохэм, къа-мылапщэхэм яоркестрэхэр зы нэмылэми зэхэщэгъэнхэр, шко-лнэ энциклопедическэ гушылалэ зэхэгъэуцогъэныр ыкIи ахэм анэмыкIхэри. Ащ фэдэ, гушылэм пае, адыгэ лъэпкъ сцениче-скэ искусствэр шылэным Цэй Ибрахымэ ильэсыбэрэ фэлэ-жъагъ, фэбэнагъ. Къэралыгъо кулыкъушлэхэр кружокэу зэ-хищэхэу, ежы ытхыгъэ пьесэ-хэри, нэмыкIхэм атыгъэхэри аригъэгъэуцухэу бэрэ хэтыгъ. Ау ар икыуштыгъэп. Хэо-хэпкIэ лэф хэмытэу, лъэлукIэ къэуго-игъэхэу щымытхэу, ар ягъэнэ-хъатэу, нэмыкI лэф пымылпын-хэу цыфхэр гъэхъазырыгъэнхэ фэягъэ. Хэкуи крайи къащы-уцугъэп, гупчэ лэфшлэплэ зы-нэмысыгъэ Ибрахымэ зи къы-гъэнагъэп лъэпкъ искусствэм илофшлэклоштыр гъэхъазыры-гъэнхэ зэрэфэахэм игумэкI лымыгъэлэсыгъэу. «Хъуштэп» алоу памыпкIыпэщытыгъэми, къы-дырагъаштэ фэдэу зашлыми, лэфым дэтхъу-дэлъэшэу зыра-гъэшлыштыгъэ. Ау сыдэу зэ-хъуи, Ибрахымэ ыгу клөдэу лэфым ыуж икIыжыгъэп. Ежы зэрэфэау Iэпсынклэ-лъэпсынклэу зэшлуихын ымылэкIыгъэми, ильэсиблэ зыфэбэнэгъэ лэфыр къыдэхъугъ: 1933-рэ ильэсым жьоныгъуакIэм адыгэ театраль-нэ техникум Краснодар (ащы-гъум Адыгэ хэкум игупчэу щы-тыгъ ар) къыщызэлэуахыгъ. А ильэс дэдэм адыгэ пшъэ-шъэжыи 15-рэ адыгэ клэлэклэ 12-рэ еджэнхэу аштагъэх. Тех-никумым идиректорэу, Iэпэлэ-сэнэгъэмкIэ клэлэгъаджэу Ибрахымэ лэф ышлагъ. Пьесэ-хэу ежы ытхыгъэхэри, нэмыкI-хэм атыгъэхэри техникумым иеджаклохэм аригъэгъэуцущыты-гъэх. Режиссерэу, зещаклоу, актерэу лъэныкIуабэкIэ ахэм ахэлэжьэщытыгъэ Ибрахымэ. А апэрэ еджаплэхэр арых ады-гэ лъэпкъ сценическэ искус-ствэм иублэплэ лутыгъэхэр. Ахэм ащыщхэр искусствэм илэжьэ-кIошхохэу, цыф цIэрыло хъугъэх: Цэй Унай, ТальэкIо Сулейман, ШъхъапльэкIо Хыс, ХъакIэко Ас-лъан, Шэуджэн Маджид ыкIи ахэм анэмыкIхэри.

Цэй Ибрахымэ лъэпкъ къа-шъор, лъэпкъ оредыр мыкIосэн-хэм инэу ыналэ тетыгъ. Ахэм талант зыхэлэ цыфхэу ащы-лэжьэщтыр чылэ дэхъэ-дэкIэу Ибрахымэ къекIокIызэ къыхи-гъэщыштыгъэх. Ау-къодыекIэ ари зэшлохыныу щытыгъэп — янэ-ятэхэр къегъэзэгъыгъоягъэх ялфыгъэхэр чылэм дэпщынхэм. Ибрахымэ лы цIэрылуагъ, теп-лъэшхо илагъ, жэбзэ дэгъу лү-пыгъ — ащ ылорэм ны-тыхэр димыхъыхынхэ альэкIыштыгъэп. Джащ тетэу, апэрэу професси-ональнэ оредыло-къэшхо лъэпкъ ансамблэр Цэй Ибрахымэ зэ-хищэнри ылэ къыхагъ. А лэф-шлэгъэ гъэхъэгъэшхом игугъу амышыныри шлу зыгу имыльхэм ильэс пчъагъэм къадэхъугъ.

(Джыри къыкIэлъыкIошты).

◆ ЦЫФЫМРЭ ГЪАШІЭМРЭ

Лытэныгъэ зыфашырэ къушъхьэчлэс

Шапсыгъэ къуаджэу Хъаджыкъо щыщэу
Хэшх Шыхьамызэ ыныбжъ непэ илъэс 90-рэ мэхъу.

Щылэныгъэм гъогу гъэшлэгъон ащ къыщиклугъ. Сыд фэдэ пшъэрыл фашыгъэми, гуетыныгъэ ин хэлъэу илофшлэн ыгъэцаклэщтыгъ. Игушылэхэр зэгъафэгъэхэу, сэнэхъатэу къыхыгъэм хэшлыкI фырилэу зэрэщытыр къыхэщэу цыфмэ адэгущылащтыгъ. Адыгеим культурэмкIэ ищыкIэгъэ кадрэхэм ягъэхъазырын илахышлэу хышыгъагъ.

ЛэжъэкIо къызэрыкIоу иофшлэныр колхозым щиблэгъагъ. Хызмэтшлалэу «Октябрэ пльыжым» ибригадирэу Хэгъэгу зоошхом илъэхъан щытыгъ. Фашист техакIохэр зэхакъутэху мамыр псэукIэм зыпадзжыым, еджэнэу унашъо зыфишлэжыгъ.

ИсэнэхъаткIэ кIэлэегъадж

Мыекъопэ кIэлэегъэджэ институтым тарихымкIэ ифакультет щеджэзэ, икъуаджэу Хъаджыкъо практикэр щихъэу уахтэ къыхэкIыгъ. 1950-рэ илъэсым исэнэхъаткIэ иоф ышлэнэу Тэхъутэмыкъое районым загъакIом, Шынджыерэ Тэхъутэмыкъуаерэ яеджаплэхэм директорэу ялагъ. Район гъэзетэу «Знамя коммунизма» иредакторэу агъэнэфагъ.

Партием и Тэхъутэмыкъое

райком иотдел ипашэу, райкомым иапэрэ секретарэу щытыгъ. КПСС-м и ЦК и Апшъэрэ партийнэ еджаплэ къыухыгъ.

1963-рэ илъэсым Адыгэ хэкум игъэцэкIэкIо куп культу-рэмкIэ игъэлорышлалэ ипашэу загъэнафэм, цыфхэм иоф адишлэнымкIэ опытышхо зэрилэр, гъэсагъэу зэрэщытыр, нэмыкI лъэныкъохэри Iэшхъэтетхэм къыдалытагъэх.

Кадрэхэм ягъэхъазырын

КультурэмкIэ гъэлорышлалэм ипашэу зыщытыгъэ илъэсхэм Хэшх Шыхьамызэ нахъ цIэрыло хъугъэ. Зэфагъэ хэлъэу зэрэ-зеклорэм, цыфхэм гукIэ алы-лэсын зэрилхэкIырым яшлуа-гъэкIэ лытэныгъэ къыфашы-щтыгъ, ригъэжъэрэ иофыр лы-гъэкIотэнымкIэ хэкIыплэ къы-гъотыщтыгъ.

Хэкум культурэмкIэ ищыкIэ-гъэ кадрэхэр гъэхъазырыгъэн-хэмкIэ зэхэщэн иофыгъохэм кIэщакIо афэхъуи, Адыгеим щыц кIалэхэмрэ пшъашъэхэмрэ еджакIо агъэклауагъэх. Къэшъуа-кIохэр зыщырагъэджэхэрэ учи-лицым пэщэныгъэ дызезы-хъэщтыгъэр СССР-м инаро-днэ артистэу, Лениным ыцIэкIэ агъэнэфагъэ шлухъафтыныр къы-

зыфагъэшъошагъэу Вахтанг Чибукиани. Ащ цагъэсэгъэ ныбжыкIэхэр ансамблэ цIэ-рылоу «Налмэсым» къэшъуакIоу зэраштэгъагъэхэр, лъэпкъ ис-кусствэм хэхъоныгъэ ышлэным-кIэ лъэпсэ пытэ илэ зэрэхъу-гъагъэр тчыгъупшэрэп. «Нал-мэсым» цIэ лъапIэу «Акаде-мический» зыфилорэр къыфа-усыгъ, дунаим щызэлъашлагъ. Тбилиси щеджэгъагъэхэм ащы-щэу Бастэ Азмэт Урысыем изаслуженнэ артист, Адыгеим инаро-днэ артист, «Налмэсым» идиректор.

Адыгеим итеатрэ лъэпкъ артистхэр фегъэджэгъэнхэм фэшI 1970-рэ илъэсхэм хэкум щыщхэр Ленинград дэт еджаплэу ГИТИС-м агъэклонхэм Ш. Хэшхыр чанэу хэлэжъагъ. Ясэнэхъат зыфагъэси Адыгеим къызэгъэзэжыым, Лъэпкъ те-атрэр кадрэхэмкIэ агъэпытагъ. Музыкальнэ искусствэм зегъэушъомбгъугъэным фэшI кIэлэ-цыкIу еджаплэхэр Адыгеим къыщызэлъахыгъэх. А лъэхъа-ным зы еджэплэ закъу нылэп хэкум илагъэр, ар Мыекъуапэ дэтыгъ. Адыгеим ирайонхэм музыкэмкIэ кIэлэцыкIу еджа-плэхэр ялэнхэмкIэ Ш. Хэшхым иофыгъо хэхыгъэхэр зэшлуи-хыгъэх.

Концертнэ-эстраднэ бюро

(КЭБ) Адыгеим щызэхашэным-кIэ егъэжэплэшлэхэр Хэшх Шы-хьамызэ ышлэгъэх, нэужым ялофшлалэ филармоние ашлэгъ.

Ишлушлагъэ агъэлаплэ

Хэшх Шыхьамызэ иоф дэзы-шлагъэхэм, дэгъоу зышлэхэрэм къэбар гъэшлэгъонхэр къало-тэжыых. Артист цIэрылоу, дра-матургэу Мурэтэ Чэпае къы-зэритхыжыгъагъэу, Ш. Хэшхым шыпкъэныгъэ хэлъэу иоф ышлэ-щтыгъ, цыфхэм шлу афишлэ зэрэшлэиогъор изекIокIэ-шлы-кIэхэм къахэщыщтыгъ. Зэлъа-шлэрэ пшынаоу, лъэпкъ оред-хэм яугъоижыын илахышлэу хэзышлэхыгъэу Лъэцэрыкъо Кимэ игукъэкIыжыхэри тшIо-гъэшлэгъоныгъэх. Ащ къызэри-лотэжыщтыгъэу, Шыхьамызэ цыфхэм ящыкIагъэхэм защи-гъэгъуазэщтыгъ, Iэпылэгъу афэ-хъун ыльэкIыщтыгъ. ГукIэгъушхо зэрэхэлъым фэшI цыфхэм ар агъэлаплэщтыгъ.

2005-рэ илъэсым щылэ ма-зэм и 28-м Хэшх Шыхьамы-зэ фэгъэхъыгъэ юбилей зэ-хэхъэу Хъаджыкъо щыкIуагъэм Адыгеим икIыгъэ купышхо хэ-лэжъэагъ. Культурэм лъэ-гъохэщэу Шыхьамызэ илагъэу бэмэ алытэщтыгъ.

Культурэм и Гъэлорышлалэ ипашэу илъэс 13 Ш. Хэшхым иоф ышлагъ. Репертуар хэхыгъэ

ялэу иоф ашлэнымкIэ, зэхэщэн иофыгъохэр уахтэм диштэу гъэцэкIэгъэнхэмкIэ, къуаджэм икультурэ къэлэтыгъэнымкIэ Ш. Хэшхым шлушлагъэу илэр бэ.

Щысэ афэхъуным фэшI

Цыфхэм уагурылоным, зы-лпыпщэнхэм, щысэ уафэхъу-ным фэшI макIэп зызфэбгъэ-сэн фаер. Жэбзэ дахэкIэ иоф-шлэгъухэм адэгущылащтыгъ, акъыл кIэрыпхынэу щытыгъ. Оред къылощтыгъ, пчэгум къы-зыхъэкIэ дахэу къызэрэшъо-рэр цыфхэм агъэшлагъоштыгъ. Купэу зыхэхъагъэр ыгъэдэлон, зылыщэн ыльэкIыщтыгъ.

Шыхьамызэрэ ишхъэгъусэу Зэлихъанрэ кIэлищ зэдэплугъ. Апхъоу Тэйбат Мыекъопэ му-зыкальнэ училищыр къыухыгъ, исэнэхъаткIэ илъэсыбэрэ иоф ышлагъ. Ащ къыкIэлъыкIорэ Ибрахимэ Москва апшъэрэ еджаплэр къыщиухи, инжене-рэу заводым лутыгъ. Мы уахт-тэм иофшлэн зэфэшхъафхэм апылгъ. АнахыкIэу Муратэ Пшызэ къэралыгъо универси-тетым июридическэ факуль-тет щеджагъ. Сэнэхъатэу къы-хихыгъэмкIэ Адыгэ къэралыгъо университетым, Мыекъопэ къэ-лэ хыкумым, нэмыкIхэм иоф ащишлагъ. Илъэс 41-м итэу игъо-нэмысэу ар дунаим ехыжыгъ.

Хэшх Шыхьамызэ ишлушлагъэ хабзэм ыгъэлъэплагъ. Ордэнэу «Щытхъум итамыгъ», медальхэр къыфагъэшъошагъэх. 1941 — 1945-рэ илъэсхэм гуетыныгъэ ин хэлъэу зэрэлэжъагъэм фэшI медальэу къыфагъэшъошагъэр ащ лъэшэу егъэлаплэ. «Адыгэ Рес-публикэм культурэмкIэ иза-служеннэ иофышI» зыфилорэ щыхъуцIэр къыфаусыгъ. Къы-зыщытхъужыныр ащ икIасэп. Гъэхъагъэу илэр тэ къыдэтлы-тэзэ, юбилей пае тыфэгъушIо.

НЭГЪУЦУ Хъамед.

Тарихъ шлэныгъэхэмкIэ кан-дидат.

Сурэтым итыр: **Хэшх Шы-хьамызэ.**

Хэшх Шыхьамызэ кыраIуалэрэр

Хэшх Шыхьамызэ ищылэныгъэ гъогу щыгъуазэхэм яеплъыкIэ къядгъэIуатэ тшIоигъоу гушылэгъу та-фэхъугъ.

**БЫРСЫР Абдулахъ —
зэлашIэрэ сурэтышI,
архитектор:**

— Тызэготэу иоф зэдэтшIэ-нэу хъугъэп. Ащ емылпытыгъэу Хэшх Шыхьамызэ шэн-хабзэ-хэр дэгъоу зэрэзэрихъэщты-гъэхэм сыщыгъуаз. Цыфхэм шлэхэу агурылощтыгъ. Пшъэ-рылгъ афишлы зыхъукIэ ымакъэ ымылэтэу хэкIыплэу къызэда-

гъотыщтым гукIэ фигъэхъазы-рыщтыгъэх. Пэщэныгъэ зыды-зэрихъэрэп IэнатIэу зыIутым хэшлыкI фырилэу ыльытэзэ, еушъыищтыгъ, зытырилэтыкIы-щтыгъэп.

ЧЭМЫШЪО Гъазый —

**Адыгэ Республикэм куль-турэмкIэ иминистрэу
илъэсыбэрэ щытыгъ:**

— Хэбзэ иофшлэныр къы-

зэтырамыгъэуцоу зэлэпахызэ лIэужжэм лъагъэкIуатэ. Непэ культурэмрэ искусствэмрэ иоф ащызышлагъэхэу Хэшх Шыхьа-мызэ зышлэхэрэм гуфэбэны-гъэ фырыл. IэнатIэм зэрэлутым фэшI унэшъо инхэр афишын-хэр ишэныгъэп. Цыфыгъэ хэ-лъэу адэгущылащтыгъ, ясэ-наушцыгъэ къызыэлъахынымкIэ адыгагъэу къызыхыгъафэрэм-кIэ Iэпылэгъу афэхъуштыгъ. КультурэмкIэ министрэу иоф сшIээ, Хэшх Шыхьамызэ щы-сэ тесхыщтыгъ. IэнатIэм Iу-тэу лажъэрэм иофшлэныр лы-

гъэкIотэнымкIэ ишлуагъэ зэрэ-ригъэкIыщтыгъэр сэркIэ еджа-плэм фэдагъ.

КУКЭНЭ Мурат —

**Урысыем, Адыгеим
янаро-днэ артист:**

— Ленинград еджакIо сы-клоным пае Хэшх Шыхьамы-зэ илофшлалэ сыригъэблагъи къызэрэздэгущылагъагъэр сщы-гъупшэрэп. Цыфым ишлэны-гъэкIэ зыкъызыэлъахынымкIэ ишлуагъэ зэрэригъэкIыщтыгъэр партием, культурэм иоф ащы-зышлагъэхэм дэгъоу ашлэ.

**ХЪЭПЭЕ Арамбий —
СССР-м изаслуженнэ
тренер:**

— Шыхьамызэ цыф гъэ-шлэгъон, ащ къэбарэу къылуа-тэхэрэм сядэлэу сшIоигъоу ыдэжъ сыкIоу бэрэ къыхэкIы. Мы уахтэм ар Мыекъуапэ щэпсэу, ыпхъоу Тэйбат къы-лэплэп.

Тигъэзетеджэмэ ацIэкIэ Хэшх Шыхьамызэ, иунагъо тафэгъу-шлуагъ, гушылэ фабэхэр ятлуа-гъэх. Опсэу, Шыхьамызэ, уишлу-шлагъэкIэ, уицIыфыгъэкIэ о уагъэлаплэ. Тхъэм нарт бэ-гъашлэ ышлыщтхэм ащыщ ухъу-нэу пфэтэлэ.

ЕМТИЛЬ Нурбий.

КъутэмакIэхэр къызэлъахыщтых

Лъэныкъо зэфэшхъафхэмкIэ къэралыгъо ыкIи муниципальнэ фэлэ-фашIэхэр зыща-гъэцэкIэрэ Гупчэу Адыгеим иIэм икъутамэхэр джыри чIыпIищымэ къащызэлъахынхэу агъэхъа-зырых.

Пэнэжыкъуае, Кошхъаблэ ыкIи станицэу Джаджэр ары ахэр зыщагъэпсыхэрэр. Гуп-чэм ипашэу къызэрилуагъэмкIэ,

мыщ фэдэ къутамэхэм ягъэ-псынкIэ шэпхъакIэхэу къэра-лыгъом илэ хъугъэхэм атэтэу ахэр унэу зычIэтыщтхэр зы

шыкIэм тетыщтых ыкIи шъо гъэнэфагъэхэмкIэ гъэлэгъэщтых. Анахъэу сэкъатыныгъэ зилэу зеклоныр къын къызщыхъухэ-рэмрэ сабий зигъусэу къяуа-лэхэрэмрэ апай ауштэу зы-кIырахъухыгъагъэр. Гупчэм икъу-тамэхэр охтэ благъэм аухын-хэшъ, къызыэлъахынхэм ыуж итых.

Къэралыгъо ыкIи муницип-

пальнэ фэлэ-фашIэхэр цыфхэм нахъ Iэрыфэгъу афэхъунхэм фэшI мы къулыкъухэр зыкла-гъэпсыгъэхэр. Адыгеим ащ фэ-дэ Гупчэ 2010-рэ илъэсым къы-щыублагъэу иI. Нэужым ащ икъутамэхэр Мыекъуапэ инэ-мыкI чIыплэхэм, станицэу Хан-скэм, поселкэхэу Тульскэм, Каменномостскэм, Яблонов-скэм, Инэм ыкIи Тэхъутэмы-

къуае къащызэлъахыгъэх. Джы агъэпсыхэрэр захахъокIэ, пстэумкIи 11 республикэм илэ хъушт.

Гупчэм къэралыгъо ыкIи муниципальнэ фэлэ-фашIэу цагъэцэкIэхэрэм илъэс къэс ахагъахъо. ПстэумкIи фэлэ-фэшIи 109-м нагъэсыгъ, 2013-рэ илъэсым пстэумкIи нэбгырэ мин 56-рэ яолIэ-гъагъэмэ, икIыгъэ 2014-рэ илъэсым мини 150-м ехъу-мэ фэлэ-фашIэхэр афагъэцэ-кIагъэх.

ТЕКЛОНЫГЪЭМ ИЯ 70-рэ ИЛЬЭС ИПЭГЪОКИ

Льэпкъ музейм зегъэхъазыры

Хэгъэгу зеошхом Теклоныгъэр къызыщыдахыгъэр ильэс 70-рэ зэрэхъурэм ипэгъоклэу республикэм и Льэпкъ музей къэгъэлъэгъонхэр щэгъэхъазырых.

Льэпкъ музейм илофышлэху Нэгие Нелли, Надежда Бурмистровам, Тэу Аслъан, Куних Диана къызэрэталауагъэу, тарихым ехыллэгъэ къэбархэм цыфхэр къаклэупчлэх. Льэпкъ музейм икъэгъэлъэгъонэу Хэгъэгу зеошхом ехыллагъэм уегъэгъуазэ, Адыгеим щыщху Советскэ Союзым и Лыхъужхэм, Кавказыр шхъафит зышлыжыгъэхэм, Москва къэзыухъумагъэхэм, Ленинград блокадэр техыжыгъэным хэлэжъагъэхэм, Берлин, Ев-

ропэм икълалэхэм ащызэуагъэхэм якъэбархэр тарихым инэклубгъохэм ахэкуаклэхэрэп.

Къэгъэлъэгъонэу тыкызытегу-щылэрэр музейм къызыщыдэлыхыгъэр ильэс 10 хъугъэ. А уахътэм къыклоц! Хэгъэгу зеошхом ихъугъэ-шлагъэхэм яхыллагъэу къэбарыклэхэр Льэпкъ музейм щаугъоигъэх. Сурэтхэр, заом къыратхыкыгъэ писъмэхэр, нэмыкхэри гум къегушылыкых. Н. Бурмистровам къызэрэхигъэщыгъэу, фашистхэр Мыекъуапэ къызыда-

хъэхэм къалэм игупчэ зэрэщы-хушлэщтыгъэхэр, цыфхэм щалъэгъугъагъэхэр къызылотыкырэ сурэтхэр псэ апытым фэдэу къэ-лъагъох.

Тхаклохэу Андырхъое Хъусенэ, Шхъаплъэкьо Хысэ, Пэрэныкьо Муратэ, Лъэустэн Юсыф, клэлэегъаджэхэм, культурэмрэ медицинэмрэ ялофышлэхэм, нэ-

мыкхэм ясурэтхэм уяплъызэ, тарихыр нахышлоу зеогъашлэ.

Теклоныгъэм ия 70-рэ ильэс фэгъэхыгъэ къэгъэлъэгъонхэм Льэпкъ музейм чыплэшхо щаратышт.

Сурэтым итхэр: **Надежда Бурмистровар, Куних Диан, Тэу Аслъан къэгъэлъэгъонхэм атегу-щылэх.**

СПОРТ ГИМНАСТИКЭР

Тицлэрылохэм къахэхъо

Спорт гимнастикэм щызэлъашлэу Михаил Ворониным и Кубок къыдэхыгъэнымклэ шлэж зэнэкьокъу Москва щыкылауагъ. Мыекъуапэ щалугъэ Дмитрий Ланкиным апэрэ чыплэр къыдихи, спортымклэ дунэе класс зилэ мастер хъугъэ.

идиректорэу Виктор Босенкэм тызэрэщигъэгъозагъэу, еджаплэм щалугъэхэм ныбжыкхэхэр, спор-тым пыщагъэхэр алауагъэклэщтых, Адыгэ Республикэм ихэхъоныгъэхэм атегушлэщтых.

— Сянэ-сятхэр Мыекъуапэ щэпсэху, — ело Дмитрий Ланкиным. — Адыгеир спортышхом нахышлоу щашлэнымклэ республикэм илэшхъэтхэм логыгуагъэ агъэ-цаклэ. Спорт псэуалъэу щашлырэмэ уарыгушхонэу щыт.

Спортымклэ дунэе класс зилэ мастер зэрэхъугъэм, Урысыем ихэшыпыкыгъэ командэ зэраштагъэм фэш! Дми-трий Ланкиным, итренер-клэлэегъаджэхэм, илахылхэм тафэгушло.

Сурэтхэм арытхэр: **Людмила Попова, Вячеслав Косных, Дмитрий Ланкины, Виктор Босенкер; Дмитрий Ланкиным иухъазырыныгъэ хегъахъо.**

Мыекъуапэ иклэлэцыкы-ныбжыкхэ спорт еджаплэу N 2-м Дмитрий Ланкиным щыригъажыи, Урысыем спорт гимнастикэмклэ ихэшыпыкыгъэ командэ аштагъ. Ащ иапэрэ тренерхэр Вячеслав Косныхрэ Людмила Поповамрэ. Спортсменым ильэс 17 ыныбж.

Москва щыклогъэ Дунэе тур-нирым Дмитрий Ланкиныр хэлажъэзэ, хъурджанэхэмклэ къыгъэлъэгъогъэ шыкхэхэм осэ ин зэхэщакломэ къыфашыгъ, спортсмен ныбжыкхэм апэрэ чыплэр къыфагъэшошагъ.

— Урысыем ихэшыпыкыгъэ командэ Дмитрий Ланкиныр зэ-

раштагъэм фэш! Москва щыпсэушт, щеджэшт, — гуцылэр зэлэпахызэ къалуатэ Вячеслав Косныхрэ Людмила Поповамрэ. — Дмитрий ныбджэгъубэ Адыгеим щыри. Ильэсыклэм ехуллэу Мыекъуапэ къызэклом иклэлэегъаджэгъэхэм, спортым пыщагъэхэм алукагъ.

Хэгъэгу ыкхи дунэе зэнэкьокъухэм ахэлэжъэнэу Дмитрий Ланкиным зегъэхъазыры. Урысыем изаслуженнэ тренерэу Анатолий Забельскэр ипачэу илэлэсэныгъэ хегъахъо.

Мыекъуапэ иклэлэцыкы-ныбжыкхэ спорт еджаплэу N 2-м

ГАНДБОЛ. СУПЕРЛИГЭР

Апэрэ теклоныгъэм тежэ

«Университет» Ижевск — «Адыиф» Мыекъуапэ — 45:19. Щылэ мазэм и 21-м Ижевскэ щызэдешлагъэх.

Суперлигэм хэт командэхэм я 13-рэ ешлэгъухэу ялагъэхэр зэраухыгъэхэр зэтэгъапшэх.

«Звезда» Звенигород — «Ставрополье» Ставрополь — 36:28, «Ростов-Дон» Ростов-на-Дону — «Динамо» Волгоград — 23:23, «Луч» Москва — «Кубань» Краснодар — 29:27, «Лада» Тольятти — «Астраханочка» Астрахань — 32:25.

«Ростов-Дон» апэрэу ильэс ешлэгъум теклоныгъэр къыщыдихын зэрымилъэкыгъэр тшлогъэ-шлэгъон. «Астраханочкэр» медальхэм афэбанэ, ау «Ладэм» шлокын ыльэкыгъэп. Мыекъуапэ икомандэ хэкыжыгъэр маклэп,

Ольга Исаченко, Кристина Лихач, Анастасия Черномуровар.

джырэ уахътэм «Адыифым» бэклэ тыщыгугъынуу хъурэп.

Чыплэхэр

1. «Ростов-Дон» — 25
2. «Динамо» — 21
3. «Астраханочка» — 20
4. «Звезда» — 18
5. «Лада» — 18
6. «Луч» — 9
7. «Кубань» — 8
8. «Университет» — 8
9. «Ставрополье» — 3
10. «Адыиф» — 0.

Щылэ мазэм и 29-м «Адыифыр» «Ставропольем» Мыекъуапэ щылулэшт. Ешлэгъур пчыхэм сыхъатыр 5-м аублэшт. Мэзаем и 4-м «Кубань» тикъалэ къетэгъагъэ. Теклоныгъэр мыгъэ зэ нахъ къыдэзымыхыгъэ «Ставропольем» «Адыифыр» дэгъоу дешлэнэу, зэлуклэгъум клэухэу фэхъуштым тигъэгъушлэнэу фэтэлэ. Къэлэпчэлутэу Виктория Самарская, ешлакхэу Ольга Исаченко, Виктория Туник, Анастасия Черномуровар, Кристина Лихач, нэмыкхэм гуцылэгъу тафэхъугъ. Тиспортсменкэхэм зичэзыу ешлэгъухэм яшпыпкъэу зафагъэхъазыры.

ЦКЗ-м непэ щызэлуклэщтхэр

КЫМЭФЭ ФУТБОЛЫР

Мыекъуапэ футболымклэ икымэфэ зэлухыгъэ зэнэкьокъу клэухым фэкло. Ятлонэрэ, яцэнэрэ купхэм ахэтхэу финалныкьом, финалым ахэхъагъэхэр зэдешлэх.

Яцэнэрэ купым ифинал щызэдешлэх Хъатыгъужык-кыуае икомандэу «Борсыр», ОФО-р, «Штурмыр», «Дорожникир», нэмыкхэри. Ятлонэрэ купым ифиналныкьом команди 4 щызэнэкьокъу. Непэ стадионэу ЦКЗ-м щызэлуклэщтхэм ухъазырыныгъэ дэгъу къагъэлъэгъошт.

«Роверс» — «Ошутен-2»

«Спортмастер» — «Кавказ».

Финалныкьом хэхъэрэ ешлэгъухэр сыхъатыр 2-м непэ аублэщтых.

Нэклубгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТИЛЬ Нурбий.

Зэхъыщагъэр ыкхи къыдэзыгъэкырэр:

Адыгэ Республикэм льэпкъ логхэмклэ, лэклэб къэралхэм ащыпсэурэ тильэп-къэгъухэм адырлэ зэлхыныгъэхэмклэ ыкхи къэбар жъугъэм иамал-хэмклэ и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэщылэр:

385000, кь. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр:

приемнэр: 52-16-79, редактор шхъалэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44,

редактор гуадзэр-пшъэдэклэжъ зыхырэ секретары: 52-16-77.

Е-mail:

adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъатыгъэр:

Урысые Федерацием хэутын логхэмклэ, телерадиокъэтын-хэмклэ ыкхи зэлгы-лэсыклэ амалхэмклэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чыплэ гъэоры-шлал, зэраушыхъа-тыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, кь. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Зэклэмклэ пчъагъэр 4015

Индексхэр

52161

52162

Зак. 124

Хэутыным узшыкхэтхэнэу щыт уахътэр Сыхъатыр 18.00 Зыщыкхэтхэгъэхэ уахътэр Сыхъатыр 18.00

Редактор шхъалэр Дэрбэ Тимур

Редактор шхъалэм иапэрэ гуадзэр

Мэщлэкъо Саид

Редактор шхъалэм игуадзэр — пшъэдэклэжъ зыхырэ секретары Хъурмэ Хъусен